

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Den asylsökande kvinnans underordning och manligt nätverk

*En kritisk diskursanalytisk granskning av Migrationsverkets och
migrationsdomstolarnas tillämpning av manligt nätverk och bedömning av den
asylsökande kvinnans skyddsbehov*

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Juridiska Institutionen
Examensarbete Juristprogrammet, 30 hp
Vårterminen 2020

Författare: Donjeta Krasniqi
Handledare: Lotta Vahlne Westerhäll
Examinator: Ann-Sophie Sallander

Förord

Mitt intresse för asylrätt växte sig som starkast hösten 2015 när regeringen ändrade om den svenska asylrätten i grunden. Jag var vid den här tiden mitt uppe i juridikstudierna. Tillgången till kunskap om juridik i kombination med att jag ansåg att ändringarna urholkade asylrätten blev avstampen till ett större engagemang i rättsområdet. Det växande intresset och engagemanget ledde till att jag fick upp ögonen för gruppen asylsökande kvinnor. Deras utmaningar och svårigheter lyfts sällan fram då asylrätten kritiserar eller när förslag på förbättringar diskuteras. Inte heller ges det något utrymme för dessa kvinnor att göra sig hörda rörande sina egna situationer. Dessa insikter ledde till att jag på djupet ville förstå vilka utmaningar och svårigheter som asylsökande kvinnor möter. Det var så jag först upptäckte fenomenet manligt nätverk och att det bidrog till en särskild svår utmaning för asylsökande kvinnor. När uppsatskursen började närma sig såg jag det som ett utmärkt tillfälle att granska det som sedan dess har skavt med manligt nätverk. Så här kommer den, ett *skav* materialiserad i textform.

Men innan ni läser vidare vill jag rikta några korta men stora tack till de som under vägen har stöttat mig på olika sätt. Jag vill tacka Anduena för inputs och hjälpsam korrekturläsning. Jag vill rikta ett särskilt tack till Jonathan som har spelat en avgörande roll i att jag har kunnat skriva den här texten i fred. Tack också till min familj som är mina största hejaropare. Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Lotta Vahlne Westerhäll för sin ärlighet och sina skarpa synpunkter i uppsatsarbetet.

Göteborg i juli 2020

Donjeta Krasniqi

Förkortningar

FN	Förenta nationerna
Prop.	Regeringens proposition
MIG	Migrationsöverdomstolens prejudikatsamling
EU	Europeiska unionen
UtlL	Utlänningslagen (2005:716)
Lifos	Migrationsverkets rätts- och landinformationssystem
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
f.	och följande sida
ff.	och följande sidor
ibid.	på samma ställe
a.a.	anfört arbete

Innehållsförteckning

Förord	2
Förkortningar.....	3
1 Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Disposition	9
2 Teoretiska och metodologiska utgångspunkter.....	11
2.1 Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på kunskap, rätt och samhälle	11
2.2 Genus- och postkoloniala perspektiv	13
2.2.1 Kön och genus	13
2.2.2 Genussystem – genuskontrakt	14
2.2.3 Att tala men inte höras – ett postkolonialt förhållningssätt	16
2.3 Kritisk diskursanalys	18
2.3.1 Diskurs	19
2.3.2 Kommunikativa händelser	20
2.3.3 Diskursiva praktiker och diskursordning	20
2.3.4 Social praktik.....	21
2.3.5 Faircloughs tredimensionella modell	22
2.4 Metod – material och tillvägagångssätt	23
2.4.1 Metodologisk reflektion	23
2.4.2 Material och urval	25
2.4.3 Fairclough kritiska diskursanalys som metod.....	28
3 Vem har rätt till uppehållstillstånd?	32
3.1 Internationell flyktingrätt	32
3.2 Utlänningslagen och den tillfälliga begränsningslagen	32
3.3 Upphållstillstånd på grund av skyddsbehov	35
3.3.1 Flykting.....	35
3.3.2 Alternativt skyddsbehövande	39
4 Förföljelse på grund av kön	42
4.1 Könrelaterad förföljelse och könsspecifik förföljelse	42
5 Migrationsverket och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning.....	44
5.1 Några relevanta principer, processer och begrepp.....	44
5.1.1 Rättskällor och andra kunskapskällor	44
5.1.2 Asylprövningen	45
5.1.3 Manligt nätverk och dess betydelse.....	50
5.1.4 Förföljelse på grund av kön vid asylutredningen.....	53
6 Konstruktioner av den asylsökande kvinnan i förhållande till det manliga nätverket i beslut och rättspraxis	55
6.1 Diskursen om manligt nätverk som avgörande för skyddsbehovet	55
6.2 Diskursen om manligt nätverk som ett godtagbart skydd	66
7 Den diskursiva praktiken och betydelsen av Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning	68
7.1 Intertextualitet.....	68
7.2 Interdiskursivitet - en form av intertextualitet.....	70
8 Produktion och reproduktion av den asylsökande kvinnans underordning	72
8.1 Ojämliga maktförhållanden produceras	72
8.2 Ojämliga maktförhållanden reproduceras med möjlighet till förändring.....	74
9 Slutsats	75
Referenser	76

I Inledning

I.1 Problemformulering

Föreställ dig att en kvinna i Sverige har blivit utsatt för könsbaserat våld inom familjen/hemmet¹ eller i samhället². Kvinnan har blivit utsatt för våld upprepade gånger men det är först nu som hon vill göra något åt det. Det hör dock dessvärre inte till vanligheten att kvinnor anmäler våld som utövas mot dem.³ För exemplets skull och för att kunna illustrera den poäng jag ämnar att förmedla vill kvinnan göra något åt sin situation genom att anmäla våldet till polisen. Brottet anmäls till polisen genom att kvinnan besöker närmaste polisstation. Hon får träffa en polis, kanske en kvinnlig polis med tanke på brottets känsliga karaktär. Kvinnan berättar vad hon har varit med om, vad hon har blivit utsatt för, hur många gånger hon har blivit utsatt, vem som har utsatt henne och vad hennes eventuella relation till personen är. Polisen lyssnar och noterar berättelsen genom att skriva en anmälan. De informerar henne om vad som kommer att hända med hennes anmälan och att en utredning kan komma att inledas.⁴ Att kvinnan i slutändan valde att vända sig till polisen samt att den svenska polisen har dessa rutiner på plats talar för att det finns en gemensam förståelse för att det är polisen och i förlängningen staten, som har det yttersta ansvaret för att både förebygga och utreda brott i samhället. Ansvaret över att skydda befolkningen överlämnas alltså inte i första hand till andra aktörer eller människor. Polisen kan dock också informera kvinnan om vilka myndigheter och ideella organisationer som kan bistå med annan form av hjälp, såsom emotionellt stöd eller annan form av stöd från myndighetskontakter. Det är emellertid inte detsamma som att ansvaret för skydd överlämnas.

Föreställ dig nu i stället en kvinna som flyr från Somalia eller Afghanistan.⁵ Hon flyr sitt hemland för att hon har blivit utsatt för könsbaserat våld inom familjen/hemmet, i samhället, av staten⁶ eller

¹ Det könsbaserade våldet som kvinnor utsätts för inom familjen/hemmet kan exempelvis röra sig om olika former av fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld i nära relationer, sexuellt eller annat våld av andra än partner m.fl. Se t.ex. UN General Assembly, In-depth study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006) para. 111-124.

² Några exempel på könsbaserade våldsformer är mord, våldtäkt och annat sexuellt våld, sexuella trakasserier. Våldet som kvinnor utsätts för i samhället kan alltså vara av fysisk, psykologisk och sexuell karaktär. Övergripen kan äga rum på gatan, i kollektivtrafiken, i skolor, på arbetsplatser m.fl. Se t.ex. UN General Assembly, In-depth study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006) para. 126-138.

³ Bexelius, Maria, *Asylrätt, kön och politik – en handbok för jämställdhet och kvinnors rättigheter* (2008) s. 43.

⁴ Se polisens hemsida om hur en anmäler ett brott <https://polisen.se/sv-ll/lattlast/anmal-brott-till-polisen/din-anmalan/>.

⁵ Uppsatsen kommer att fokusera på asylsökande kvinnor från Somalia respektive Afghanistan där manligt nätverk anses vara relevant.

⁶ Könsbaserat våld utövat av eller tolererat av staten mot kvinnor kan uttryckas genom lagar, policys eller genom dess representanter. Det senare innebär personer som arbetar med myndighetsutövning av något slag. Även i det här

i väpnad konflikt/post-konflikt⁷. Om kvinnan tvingas att återvända till hemlandet finns en överhängande risk för att hon utsätts för våld igen. Till följd av denna risk söker hon asyl som främst flykting i Sverige. Kvinnan blir förordnad ett offentligt biträde, hon får möjlighet att berätta sin historia för biträdet och inför den stundande asylutredningen⁸ arbetar de tillsammans för att kunna förmedla att det finns ett skyddsbehov på grund av könsbaserad förföljelse. Under asylutredningens gång har handläggaren på Migrationsverket i uppgift att ställa frågor till den asylsökande i syfte att utröna vad det är som har hänt men också att bedöma huruvida kvinnan är i behov av skydd. I dessa fall är det emellertid inte ovanligt att Migrationsverket bedömer att den asylsökande kvinnan inte har ett behov av skydd. Migrationsverket anser att det finns ett så kallat ”manligt nätverk”⁹ i hemlandet som kan skydda henne. Migrationsverket anser således att kvinnan inte har gjort sannolikt att det inte finns ett manligt nätverk i hemlandet, vilket är ett krav som ställs på henne som asylsökande i det här avseendet. I anslutning till en sådan här bedömning finner Migrationsverket många gånger även att den sökandes berättelse brister i trovärdighet. Som en följd av detta beviljas den sökande inte flyktingstatus. Att beviljas flyktingstatus medför att den sökande får ett uppehållstillstånd. För den asylsökande kvinnan skulle det innebära att hon kommer undan fortsatt könsbaserad förföljelse.

Vad är skillnaden mellan föregående och senare scenario? Båda exemplen är fiktiva i den bemärkelsen att omständigheterna är påhittade, men de är också i hög grad verkliga då dessa situationer är förekommande samt återkommande på det redovisade sättet. Den centrala distinktionen berör det faktum att Sverige som stat inte hänvisar kvinnan i det första exemplet till ett manligt nätverk när hon söker hjälp för det våld som hon blivit utsatt för. I det senare exemplet hänvisar Sverige genom Migrationsverket den asylsökande kvinnan till ett manligt nätverk som ett skydd för det könsbaserade våldet. Till skillnad från föregående exempel är utgångspunkten i fallet med kvinnan från Somalia eller Afghanistan en bedömning om huruvida ett manligt nätverk finns att tillgå i hemlandet, framför en bedömning om ett adekvat myndighetsskydd i hemlandet kan erbjudas den asylsökande. Detta pekar mot en inkonsekvent behandling där könsbaserat våld mot

avseendet kan våldet vara sexuellt, fysiskt eller psykologiskt till sin karaktär. Se t.ex. UN General Assembly, In-depth study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006), para. 139.

⁷ I tider av väpnad konflikt och post-konflikt utsätts kvinnor också för psykologiskt, fysiskt och sexuellt våld, av både statliga och icke-statliga aktörer, av arméer, väpnade oppositionsgrupper och enskilda. Dessa övergrepp kan handla om mord, kidnappningar, stymplingar, våldtäkt, tvångsäktenskap, tvångsprostitution, sexuellt utnyttjande m.fl. Se t.ex. UN General Assembly, In-depth study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006) para 143.

⁸ Asylutredningen är ett samtal som Migrationsverket kallar den asylsökande till. Handläggaren på Migrationsverket har i uppgift att ställa frågor till den asylsökande om flykten.

⁹ Kort beskrivet består ett manligt nätverk av en eller flera manliga släktingar till den asylsökande kvinnan vars syfte är tänkt att skydda den sökande. I kapitel 5 beskriver jag närmare innebörden av begreppet.

en viss typ av kvinna inte anses kunna hanteras av någon annan än relevanta myndigheter medan våld mot andra typer av kvinnor bedöms hanterbart av en eller flera manliga släktingar. Bedömningen av vilka som anses vara rustade och kapabla att skydda kvinnor mot könsbaserat våld är därmed också inkonsekvent. Eftersom asylsökande kvinnor bedöms kunna överlämnas i andra mäns försorg som ett tillräckligt skydd antyder denna differentiering att asylsökande kvinnor inte ses som människor i egen rätt. Är det så att den asylsökande kvinnan, som ett rättssubjekt, skapas på ett särskilt sätt och vad säger det i sådana fall om hennes position i samhället? Har tillämpningen av manligt nätverk några konsekvenser för möjligheten att erhålla skydd? Det är dessa funderingar som har lett mig till det här uppsatsämnet.

Det ska framhållas att begreppet manligt nätverk och dess tillämpning kan utredas med avstamp i flera olika problem samt utifrån olika perspektiv. Tidigare studier på området är dock glest trots begreppets frekventa tillämpning. Av denna anledning anser jag att ämnet är både ett relevant och angeläget fält att undersöka.

De specifika formerna av våld och hur kvinnorna i de här fallen har blivit utsatta för våld har ingen särskild betydelse för den skillnad jag försöker illustrera. Poängen är att uppmärksamma att våldet kan ta form i olika skepnader. Våldet mot kvinnor är både universellt och specifikt. Det är universellt på så sätt att det könsbaserade våldet drabbar kvinnor över hela världen. Våldets genomträngande kraft och gränsöverskridande karaktär kan, enligt FN, förklaras genom dess grundorsaker i patriarkatet - mäns systematiska dominans av kvinnor. Det specifika däremot grundar sig i att det könsbaserade våldet kan drabba kvinnor på olika sätt. Faktorer utöver kön såsom klass, etnicitet, sexualitet och legal status påverkar en kvinnas specifika erfarenheter av övergrepp och våld. Det könsbaserade våldet måste därför analyseras i sin specifika kontext och i det sammanhanget bör hänsyn tas till att olika maktordningar samverkar vid förtryck.¹⁰ Med andra ord ska granskningen fokusera på att redogöra för samt analysera det könsbaserade våldet i den kontext som den verkar i.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med det här arbetet är att synliggöra de problem som tillämpningen av manligt nätverk (som ett begrepp som tillämpas av Migrationsverket och migrationsdomstolarna) och bedömningen av en asylsökande kvinnas skyddsbehov kan ge upphov till. Jag har valt att

¹⁰ Bexelius (2008) s. 34 och UN General Assembly, In depth-study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006) para 66 och 69.

undersöka det som jag anser kan vara av betydelse för att kunna möjliggöra en förändring av att det överhuvudtaget görs en tillämpning av manligt nätverk. Genom att synliggöra problemen vill jag rubba det som kan uppfattas som ett naturligt förhållningssätt vid tillämpningen av manligt nätverk och bedömningen av asylsökande kvinnors skyddsbehov. Att tänka på något som naturligt kan hindra oss från att se möjliga förändringar.

Syftet är därför närmare bestämt att granska den asylsökande kvinnan som en konstruktion i förhållande till det manliga nätverket, vilket i sin tur innebär att jag även undersöker det manliga nätverket som en konstruktion. Genom en sådan granskning ämnar jag att studera och lyfta fram föreställningar som inte går att utläsa direkt av beslut och domar från Migrationsverket och migrationsdomstolarna. Föreställningarna kan framställas och uppfattas som neutrala. Följaktligen ska jag som en anslutande del till huvudsyftet, där betoningen kommer att vara mindre, analysera hur granskningens resultat kan påverka den asylsökande kvinnans behov av skydd. Slutligen syftar studien till att analysera om konstruktionerna bidrar till att upprätthålla den asylsökande kvinnans underordning på grund av hennes kön och etnicitet.

För att uppnå syftet med mitt arbete kommer jag att besvara följande frågeställningar:

1. Vad är ett manligt nätverk?
2. Hur konstrueras den asylsökande kvinnan i förhållande till manligt nätverk i beslut från Migrationsverket och i domar från migrationsdomstolarna?
3. Bidrar Migrationsverket och domstolarnas konstruktion(er) av den asylsökande kvinnan till en produktion och reproduktion av kvinnans underordning kopplat till kön och etnicitet?

1.3 Avgränsningar

Den kritiska granskningen är avgränsad till att undersöka beslut och domar som avser kvinnliga asylsökanden från länder där tillgången till manligt nätverk antas vara relevant. Eftersom Somalia och Afghanistan är två länder där manligt nätverk antas vara relevant har jag valt att fokusera på just dessa länder. Besluten och domarna avser såväl avslag som bifall. Analysen omfattar båda utgångarna för att jag undersöker om och i sådana fall på vilka sätt de olika utgångarna bidrar till konstruktionen av den asylsökande kvinnan. Beslut från Migrationsverket är en del av materialet eftersom myndigheten är den första instansen som prövar asylansökningarna och därmed

inledningsvis sätter ramarna för vad som behandlas och prövas. Mot bakgrund av detta ansåg jag att det vore lämpligt att undersöka hur manligt nätverk i första hand tar form på myndighetsnivå.

Materialet utgörs också av domar från migrationsdomstolarna men inte från Migrationsöverdomstolen. Detta beror helt enkelt på att det för min undersökning inte har funnits relevanta domar på högsta instans.¹¹ Mot att studien koncentrerar sig på domar från underinstans kan invändas att prejudicerande rättspraxis skapas av högsta instans och att underrättspraxis därför är av mindre betydelse. Dock är det enbart ett väldigt begränsat antal prövningstillstånd som beviljas av Migrationsöverdomstolen vilket innebär att migrationsdomstolarna i praktiken blir sista instans i en stor del asylmål.¹² Resonemangen som förs inom ramen för underinstansens avgöranden är alltså också av intresse för min granskning. I studien ingår sju beslut från Migrationsverket och tre domar från migrationsdomstolen.¹³

Vidare fokuserar undersökningen på beslut och domar från en tidsperiod mellan år 2015 och 2020. Skälet till tidsperioden är att jag vill ge uttryck för en räckvidd inom det jag har för avsikt att undersöka. Granskningen kan på så sätt förmedla att problemet är återkommande år efter år. Min analys ämnar dock inte att vara en heltäckande studie av beslut och rättspraxis. Däremot eftersträvar jag att belysa hur konstruktioner av den asylsökande kvinnan *kan* se ut i beslut från Migrationsverket och i rättspraxis från migrationsdomstolen samt hur detta *kan* påverka kvinnornas behov av skydd. Huruvida dessa konstruktioner bidrar till den asylsökande kvinnans underordning ska därför förstås mot bakgrund av den avgränsade studien.

1.4 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i nio kapitel och varje kapitel består i sin tur av ett antal olika avsnitt. I kapitel 2 redogör jag inte bara för uppsatsens teoretiska utgångspunkter utan också för dess metodologiska utgångspunkter. Avsnitten som avser de teoretiska utgångspunkterna beskriver grunden för den teoretiska delen av analysen. Avsnitten som hänför sig till de metodologiska utgångspunkterna inkluderar en framställning av materialet, som utgör underlaget för analysen, och en beskrivning av hur analysen ska genomföras. Kapitel 3, 4 och 5 har karaktären av att vara mer deskriptiva och har som syfte att ge läsaren en bakgrund som är nödvändig för att underlätta förståelsen om vad som komma skall. I kapitel 3 presenteras asylrätten i Sverige och ger en

¹¹ I avsnittet om metod och material beskriver jag hur jag har gjort sökningen gällande domar från migrationsöverdomstolen.

¹² Stern, Rebecca, *Hur bedöms ett skyddsbehov? Om gränsdragning, konsekvens och förutsägbarhet i svensk asylpraxis* (2012) s. 286.

¹³ Kopior på alla studerade beslut finns tillgängliga hos uppsatsförfattaren.

fördjupad men samtidigt begränsad redogörelse av vem som har rätt till uppehållstillstånd på grund av skydd. Kapitlet berör endast de två former av uppehållstillstånd som är relevanta för uppsatsen. I kapitel 4 beskriver jag hur förföljelse på grund av kön kan förstås på två olika sätt. I kapitel 5 redogör jag för de delar som är av betydelse för Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning. I de därpå följande kapitlen 6, 7 och 8 presenteras analysen. Analysen i kapitel 6 består av att i beslut och domar identifiera och spåra hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna uttrycker sig om den asylsökande kvinnan i förhållande till manligt nätverk. I kapitel 7 analyserar jag hur Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning påverkar bedömningen av den asylsökande kvinnans skyddsskäl och tillämpningen av manligt nätverk. Kapitel 8 består av en analys av hur de identifierade konstruktionerna påverkar och påverkas av ojämlikhet i form av maktstrukturer. Avslutningsvis i kapitel 9 sammanfattar jag analysen samt presenterar mina slutsatser.

2 Teoretiska och metodologiska utgångspunkter

2.1 Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på kunskap, rätt och samhälle

Mitt val av kritisk diskursanalys som teori har krävt en reflektion kring hur jag ser på kunskap, rätt och samhälle. Dessa begrepp är grundläggande för förståelsen av kritisk diskursanalys i allmänhet och mina frågeställningar i synnerhet. Hur jag förhåller mig till dessa behöver därför redovisas. Kritisk diskursanalys bygger på en socialkonstruktivistisk grund vilket förutsätter en förståelse för begreppen kunskap, rätt och samhälle på ett sätt som har sin utgångspunkt i just socialkonstruktivism.¹⁴ Enligt Vivien Burr finns det inte en enda definition av socialkonstruktivismen. Däremot finns det fyra grundläggande förutsättningar där ett förhållningssätt som följer ett eller flera av dem kan förstås som socialkonstruktivism.

För det första så förespråkar socialkonstruktivismen att vi ska förhålla oss kritiskt till de givna sätt vi har att förstå världen på och i förlängningen till det som vi uppfattar som självklar kunskap. En sådan hållning öppnar upp för att ifrågasätta och utmana idén om att viss form av kunskap är objektiv och baserad på neutrala observationer. Enligt socialkonstruktivismen är kunskap inte ett naturgivet koncept vilket är motsatsen till hur kunskap och samhälle ses på inom positivismen. Positivismen antar att verklighetens natur kan fastställas genom rena observationer och att denna observerade verklighet i sin tur reflekteras i en kunskap om just den verkligheten. Socialkonstruktivismen däremot uppmanar ett ifrågasättande av våra antaganden om hur verkligheten verkar vara. Ett exempel som belyser detta är synen på biologiskt och socialt kön. Genom våra observationer av världen reflekteras en kunskap som föreslår att det bara finns två kategorier av människor, män eller kvinnor. Socialkonstruktivismen öppnar upp för att ifrågasätta om kategorierna män och kvinnor faktiskt är en av naturen given distinktion bland människor. Gråzoner i form av könsbekräftande behandling och aktuella diskussioner kring könsidentitet om hur människor har ett behov av att identifiera sig på andra sätt (ickebinär, genderfluid etc.) har emellertid växt fram mellan kategorierna män och kvinnor, vilket inte gör uppdelningen lika tydlig och självklar. Kunskap enligt socialkonstruktionismen kan alltså förstås som ”en produkt av våra sätt att kategorisera världen”^{15,16}.

¹⁴ Winther-Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod* (2000) s. 11.

¹⁵ Burman, Monica, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet* (2007) s. 32.

¹⁶ Burr, Vivien, *Social constructionism* (2015) s. 2 f.

För det andra framhålls att vår förståelse av världen och kunskapen om den är historiskt och kulturellt präglad. Det betyder att synen på kunskap är relativ i förhållande till sin kontext. Därmed varierar det som vi betraktar som sanning. För det tredje menar socialkonstruktivismen att kunskapen skapas i sociala interaktioner mellan människor genom sociala processer. Språket spelar en betydelsefull roll i de sociala processerna eftersom det är först när vi interagerar med varandra och delar med oss av våra förståelser av kunskap som kunskap konstrueras.¹⁷ Språket ska alltså inte förstås som spegelbilder av en redan befintlig verklighet. Språket är med och formar uppfattningar som i sin tur bidrar till att kunskap konstrueras. Språket och kunskapen är på så sätt under ständig förändring.

Slutligen, att kunskap konstrueras genom sociala processer leder till att människor vidtar olika former av sociala handlingar. Med andra ord, de sociala handlingarna som människor vidtar är ett resultat av den förståelse som finns om samhället och dess uppbyggnad. Vår kunskap om exempelvis olika sjukdomar gör att vi hanterar dem på vissa men inte andra sätt. Alkoholism är ett exempel på en sjukdom där vår syn på vad det innebär att ha ett alkoholmissbruk, har skiftat i takt med att kunskapen om alkoholism har förändrats från att skuldbelägga personer som drabbas till att se alkoholism som just ett missbruk och en sjukdom. De sociala åtgärderna som idag vidtas för att hjälpa en person ur alkoholmissbruk, medicinska behandlingar och dylikt, härrör från en förändrad kunskapssyn. Följaktligen upprätthåller bestämda konstruktioner av samhället vissa mönster av sociala handlingar som samtidigt gör att andra handlingssätt utesluts och omöjliggörs.¹⁸

Sambandet mellan kunskap, sociala processer och sociala handlingar lägger grunden för att det som vi tolkar, uppfattar och förstår som verklighet egentligen ska förstås som en socialt konstruerad verklighet. En socialkonstruktivistisk syn på kunskap ser också på rätten som konstruerad och kontextuell. Rätten som konstruerad och kontextuell visar på att det inte är ett system som är fristående från påverkningar av människor och sociala, ekonomiska, kulturella och politiska faktorer och strukturer.¹⁹ Att kunskap som konstrueras genom sociala processer ger upphov till handlingsmönster som påverkar sociala normer innebär att rätten även bidrar till att socialt konstruera de objekt och subjekt som rätten reglerar. Det betyder att rätten inte bara konstrueras utan den konstruerar också.²⁰

¹⁷ A.a. s. 4 f.

¹⁸ A.a. s. 5.

¹⁹ Gunnarsson, Åsa et al. *Genusrättsvetenskap* (2018) s. 75.

²⁰ Burman (2007) s. 32.

Det ska tydliggöras att det finns olika sätt att se på vad det är som faktiskt konstrueras. Det finns de som ser på konstruktion som att det är vår förståelse, tolkning och upplevelser av verkligheten som är konstruerade, och inte verkligheten i sig. Medan andra konstruktivister menar att konstruktionen också skapar någonting i form av själva verkligheten.²¹ På så sätt kan man göra skillnad mellan det som utgör verkligheten i sig och det som utgör kunskap om verkligheten. Med utgångspunkt i detta kan rätten som en social konstruktion konstrueras som rätten i sig och som kunskap om rätten. Sett till min granskning innebär det att tillämpningen av lagar och rättsliga begrepp är konstruerade som sådana i form av lagtext, rättspraxis och beslut samt som kunskap om rätten i form av tolkningar av förarbeten och andra rättsliga och icke rättsliga dokument. Det är denna förståelse av rätten som social konstruktion som jag förhåller mig till när jag analyserar mitt material.

2.2 Genus- och postkoloniala perspektiv

Granskingens utgångspunkt, som det socialkonstruktivistiska perspektivet utgör grunden för, är alltså att rätten inte är ett självständigt system som verkar i ett vakuum utan påverkningar från sociala strukturer som är införlivade i systemet i sig. Uppsatsens problemformulering bottnar i att det finns en skillnad i hur vi ser på män och kvinnor och kvinnor och kvinnor. Med uttrycket ”kvinnor och kvinnor” menar jag att synen på kvinnor kan se olika ut. För att kunna förklara vad som menas med en sådan relation utgår jag från en postkolonial analys kring vad det innebär och följderna av att tala om och för någon annan. Granskingen tar också utgångspunkt i förhållandet mellan kvinnor och män, vilket jag med hjälp av teorier om genus undersöker närmare. Dessa förhållanden utgör en del av de sociala strukturerna i samhället som kan påverka hur myndigheter och domstolar tillämpar rätten. I det följande beskriver jag närmare de teorier som ligger till grund för analysen.

2.2.1 Kön och genus

Eftersom begreppen kön och genus kan tydas på många olika sätt råder det ingen enighet om hur begreppen kön och genus ska förstås eller om det överhuvudtaget behöver finnas en uppdelning mellan kön och genus. Begreppen delas dock traditionellt sett upp på så sätt att *kön* avser det biologiska könet och *genus* handlar om hur kön konstrueras utifrån sociala och kulturella föreställningar om vad som anses vara kvinnligt respektive manligt. Det finns emellertid teorier som menar att detta också gäller för kön, det vill säga att kön som en biologisk förståelse också är

²¹ Mattsson, Tina, *Intersektionalitet i socialt arbete* (2015) s. 33 f.

en konstruktion.²² Det är ett sett att se på kön som jag anser är viktigt och väsentligt. Dock sett till uppsatsens ämne och frågeställningar förhåller jag mig till det traditionella sättet att förstå kön och genus på, det vill säga att jag använder kön som ett begrepp för att beskriva faktiska förhållanden och erfarenheter, och genus som ett verktyg för att analysera hur rätten konstruerar kön.²³

2.2.2 Genussystem – genuskontrakt

Som det framgår i ovanstående avsnitt ska genus förstås som ett analysredskap. Med hjälp av Yvonne Hirdmans förståelse av genus och tankar kring ett *genussystem* undersöker jag en bredare social kontext grundad i ojämlika förhållanden mellan män och kvinnor. Hirdman beskriver genussystemet som ett nätverk av processer, föreställningar och förväntningar vilka genom sitt samspel mynnar ut i diverse konstanta mönster och strukturer. Som en följd av det förklarar Hirdman att genussystemet ska förstås som en ordningsstruktur av kön. Det som upprätthåller ordningen är de mönster och strukturer som växer fram ur det här systemet och det är särskilt två strukturer (eller principer) som är bärande: *isärhållandets princip* och *manligheten som norm*. Isärhållandets princip beskrivs som en dikotomi vilket betyder att ett begrepp ställs i motsats till ett annat begrepp. I det här sammanhanget ställs kvinnan i motsats till mannen, kvinnligt i motsats till manligt. Isärhållandet av män och kvinnor finns överallt genom att principen formar sysslor, platser och egenskaper. Detta innebär att könen konstant hålls isär på så sätt att kvinnor gör vissa saker och finns på vissa platser medan män gör andra saker och finns på andra platser. Principen handlar helt enkelt om att kvinnor och män inte ska "blandas" och detta manifesteras i samhället på olika sätt.

Hirdman menar att grunduttrycket för isärhållningen finns i arbetsdelningen mellan män och kvinnor och i föreställningar om det manliga och kvinnliga, vilket konkret ger upphov till en uppdelad arbetsmarknad där kvinnor har vissa arbetsuppgifter som anses vara ämnade för kvinnor och män har andra arbetsuppgifter som anses vara ämnade för män.²⁴ Detta har också bidragit till en uppdelning mellan den privata och offentliga sfären där kvinnor förknippas med det privata och män med det offentliga. Till följd av denna uppdelning växer en relation mellan beroende och oberoende fram där kvinnor konstrueras som beroende av män, och beroendet sträcker sig till både den ekonomiska försörjningen och beskydd. Relationen medför i sin tur en bild av kvinnor

²² Gunnarsson et al (2018) s. 54 ff.

²³ A.a. s. 60.

²⁴ Hirdman, Yvonne, "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning" i *Genushistoria: en historisk geografisk exposé*, (red.) Westerberg, Christina och Jansdotter, Anna (2004) s. 51 f. Se också Mattsson (2015) s. 55 och Gunnarsson et al (2018) s. 51.

som icke fria och icke oberoende individer.²⁵ Frågan som följer är hur distinktionen mellan den privata och offentliga sfären hanteras rättsligt. Det har visat sig, historiskt sett, att frågor som rör sig inom den privata sfären inte har varit föremål för rättslig reglering, vilket blir problematiskt när många av de frågor som är väsentliga för kvinnor, såsom våld, sexualbrott, ekonomi, faller inom den privata sfären.²⁶

Nedprioriteringen av kvinnors erfarenheter och behov, och därmed den privata sfären, kan sammankopplas med den andra principen i genussystemet, nämligen mannen som norm. Hirdman förklarar det som att det är män som utgör människor varför de också utgör normen för det normala och allmängiltiga. Det innebär att allt det som en man är och gör, är överordnat det som en kvinna är och gör. I genussystemet ger således mannen som norm uttryck för en maktordning i vilken kvinnor är underordnade män. Den manliga normen spelar också en betydande roll vid både skapandet av nya rättsregler och vid dess tillämpning på så sätt att det manliga könet har varit lika med objektivitet och det allmängiltiga. Som en följd av det har det kvinnliga könet förkroppsligat motsatsen, nämligen det subjektiva och icke-allmängiltiga. Detta har resulterat i att det är mäns erfarenheter och behov som rätten ger uttryck åt.²⁷ För att förstå kvinnans underordnade ställning behöver man också förstå att isärhållandets princip inte verkar på egen hand. Den har ett nära samarbete med principen om den manliga normen som innebär att principerna är sammanvävda och förstärker varandra. Konkret betyder detta att manligheten som norm stärker isärhållandets princip genom att exempelvis områden som är dominerande av män värderas högre än områden som är dominerande av kvinnor. Att principerna samverkar på det här sättet möjliggör ett upprätthållande av idén om att allt det som kvinnor är och gör är av lägre rang.²⁸

Ett annat centralt begrepp som Hirdman använder sig av för att utveckla förståelsen av genussystemet är *genuskontrakt*. Genuskontrakten används som ett redskap för att synliggöra förhållandena mellan män och kvinnor. Kontrakten innefattar konkreta föreställningar om män och kvinnor som formar hur relationerna mellan män och kvinnor ska se ut. Det rör sig alltså inte om konkreta kontrakt utan snarare om något som inte går att ta på men som trots det finns där. I det här sammanhanget är det väsentliga med genuskontrakten att de, förutom att skapa balans, också ger upphov till ett förhandlingsutrymme i förhållandena mellan män och kvinnor. Möjligheterna att förhandla benämner Hirdman som maktstrategier vilka också tar olika form beroende på om du är man eller kvinna som ”förhandlar”. För att förklara vad det här utrymmet

²⁵ Gunnarsson et al (2018) s. 66.

²⁶ A.a. s. 66 f.

²⁷ Se Mattsson (2015) s. 55, Gunnarsson et al (2018) s. 64 f och Hirdman (2004) s. 51.

²⁸ Mattsson (2015) s. 55.

innebär inleder Hirdman med att föreslå att det finns två saker som människan längtar efter: frihet och symbios. Frihet, som har utformats för mannen, motsvarar expansion, ovisshet, det otrygga, fria, och symbiosen, som har utformats för kvinnan, motsvarar det trygga, anpassningen. Hirdman menar att medan den manliga friheten konstant har uppmuntrats och vuxit, så har den kvinnliga symbiosen förenats med barnafödande, kontroll, lagstiftning och sociala seder. Längtan efter frihet har dock funnits hos kvinnor också, och längtan efter symbiosen hos män. För män har symbiosens mål varit kvinnor, vilket betyder att det är genom kvinnan som mannen har haft möjlighet att nå ett stadie av symbios. Det som har begränsat mannen har varit han själv genom den dominans han utövar över kvinnan. Detta kan beskrivas som en strategi för att kunna ha både friheten och symbiosen, men på grund av den utövade dominansen handlar det istället om en symbios under kontroll. Kvinnor kan däremot inte kontrollera sina begränsningar på samma sätt som män. Det är de som har hindrat kvinnor från att få sin frihet då de verkar som ”frihetens väktare” som Hirdman beskriver det. Mannen har varit kvinnans ”förkroppsligade fängelse” samtidigt som han har utgjort hennes enda möjlighet till frihet. Kvinnans chanser till frihet kräver därför att hon genom sin symbiotiska möjlighet, det vill säga genom sin kvinnliga existens/kropp, utnyttjar mannens symbiotiska längtan (svaghet) och på så sätt får tillgång till en villkorad frihet eftersom hon alltid tvingas gå via mannen. Kvinnor och män har varit varandras möjligheter och begränsningar men det är viktigt att framhålla att det aldrig har rört sig om samma möjligheter eller samma begränsningar. Genuskontrakten är alltså en drivande kraft genom vilken genussystemet ständigt skapar nya hierarkier och nya uppdelningar.²⁹

2.2.3 Att tala men inte höras – ett postkolonialt förhållningssätt

För att kunna skapa en mer komplex bild av hur kön präglas i relation till andra faktorer kommer jag att lyfta fram ett postkolonialt perspektiv som behandlar företeelsen av att tala om eller för någon annans sak. Denna faktor ska förstås som ytterligare ett lager av den underordning som kvinnor generellt sett befinner sig i. Den tillför flera nya nyanser, och förstärker upplevelsen av att leva som kvinna. I denna del ska jag förklara vad det innebär att tala om eller för någon annans sak samt vad konsekvenserna av det kan vara.

Linda Alcoff menar att det finns en viss tvetydighet i uttrycket att tala om eller för någon annan. Med det menar hon att, att tala *för* någon också kan innebära att en talar *om* någon, och tvärtom. Till exempel att tala för någon annan kan innebära att man samtidigt beskriver den personens

²⁹ Hirdman (2004) s. 54 f.

situation vilket betyder att det i sådana fall också talas om den personen. När en, tvärtom, talar om andra eller försöker beskriva situationer som andra befinner sig i anses denne även tala i deras ställe, det vill säga talar för dem. Av detta drar Alcoff slutsatsen att om att tala *för* någon ska ses som ett problem så bör att tala *om* någon ses som ett lika stort problem. Distinktionen dem mellan är således för vag för att den ska kunna vara av väsentlig betydelse.³⁰

Erkännandet av att det finns ett problem med att tala om och för någon annans sak har enligt Linda Alcoff växt fram ur två grunder. Den första grunden handlar om att läget eller positionen som en talar ifrån, vilket kan förstås som talarens sociala ställning i samhället, påverkar sanningen och betydelsen av det som sägs. Talaren observerar världen utifrån sin position vilken får en avgörande betydelse för hur denne förstår och därefter skildrar den i sina påståenden. Den som talar om eller för andra är oundvikligen med och skapar den andres mål och behov, vilket innebär att det är talaren som har det avgörande inflytandet om vem denne blir. Den andra grunden synliggör att det är särskilt problematiskt att tala om eller för andras sak när personer utifrån privilegierade positioner talar om eller för en underordnad grupps sak. I många fall förstärks eller reproduceras underordningen av denna grupp.³¹

När det talas om eller för någon annan på ett sätt som skapar ”den andre” som underordnad och i det producerar en ”kunskap” som ger upphov till negativa konsekvenser för dennes liv, så beskrivs detta som att en form av våld utövas mot ”den andre”. Med andra ord beskrivs denna process som ett epistemologiskt våld. Med ”epistemologisk” åsyftas alltså det som produceras som kunskap fastän det i själva verket utgörs av ogrundade tolkningar. Positionen som sådan har därmed en epistemologisk inverkan på det som talaren påstår. Termen ”våld” är ett uttryck för att denna ”kunskap” som produceras har negativa följder för ”den andre”. De negativa följderna kan exempelvis röra sig om felaktiga föreställningar om ”den andres” livsförhållanden eller att dennes röst försummas och underordnas. Begreppet epistemologiskt våld etablerades av den postkoloniala teoretikern Gayatri Chakravorty Spivak som också är kritisk mot att det talas om eller för andra. Spivak själv använder begreppet för att analysera hur kolonialismen verkar i vad hon benämner som ”tredje världen”.³² Följaktligen fokuserar kritiken på förhållandet mellan ”första världen”/västvärlden och ”tredje världen” och de konsekvenser som det ger upphov till.

³⁰ Alcoff, Linda, *The problem of speaking for others* (1991-1992) s. 9.

³¹ A.a. s. 6 f.

³² Teo, Thomas, *From speculation to epistemological violence in Psychology: A critical-hermeneutic Reconstruction* (2008) s. 57 och Spivak, Chakravorty Gayatri, *Can the Subaltern speak?* (1987) s. 283.

Till att börja med kritiserar Spivak den imperialism som västvärlden har ägnat sig åt under många år i "tredje världen" länder vilken genom kolonialismen har resulterat i global ojämlikhet och fattigdom i dessa länder. Västvärldens dominanta och överordnade ställning har gjort det möjligt för dem att skapa en idé om en "tredje värld". Idén bygger på att grupper som befinner sig i dessa länder är i behov av att veta hur de bäst ska leva sina liv, vad som är säkert och tryggt. Sett till denna utveckling har västvärlden observerat världen utifrån sin privilegierade position och det har spelat en avgörande roll i hur de har förstått men också återgett bilden av "tredje världen". På ett mer allmängiltigt plan betyder detta att det epistemologiska våldet utövas när den dominerande gruppens sätt att betrakta världen på återges som en kunskap som också ges företräde rörande den grupp som det talas om eller för. Den koloniala makten som verkar genom det epistemologiska våldet rubbar den andre gruppens uppfattning om jaget och verkligheten på samma gång som den skapar "den andre" som underordnad. Detta har i sin tur legitimerat västvärldens överordning. Detta medför även att den kunskap som den underordnade gruppen bär på blir obetydlig och försätts åt sidan på ett sätt som hindrar gruppen att göra sig hörd om sin egen situation.³³ Poängen med att Spivak ställer frågan "can the subaltern speak?" är just att påvisa att den subalternen, som är den underordnade, inte kommer kunna tala för sig själv på ett sätt som får gehör så länge maktförhållandena som ligger till grund för den ojämlika maktbalansen inte förändras.

2.3 Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys kan tydas och användas på olika sätt beroende på vem det är som försöker tolka och förstå kritisk diskursanalys som angreppssätt. Generellt sett framhålls att kritisk diskursanalys kan betecknas på två olika sätt. Den kan användas som uttryck för det specifika angreppssättet som Norman Fairclough själv har utvecklat fram eller som uttryck för en bredare riktning inom diskursanalysen till vilken flera angreppssätt hör.³⁴ Gemensamt för alla kritiska diskursanalytiska angreppssätt är dock att de utgår ifrån en socialkonstruktionistisk grund i förhållande till synen på kunskap och samhälle och relationen däremellan.³⁵

Granskningen utgår ifrån Norman Faircloughs modell av kritisk diskursanalys. Fairclough har skapat en omfattande uppsättning av analysbegrepp och verktyg för att kunna studera olika inslag i texter. Jag har endast valt ut ett fåtal av dessa vilka jag i analysen använder i enlighet med

³³ Andreotti, Vanessa, *An Ethical Engagement with the Other: Spivak's ideas on Education* (2007) s. 69 ff. och Spivak (1987) s. 289.

³⁴ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 66.

³⁵ A.a. s. 11.

Faircloughs beskrivningar och utformningar av verktygen. Med hjälp av de valda verktygen granskar jag hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna uttrycker sig i beslut och domar, om asylsökande kvinnors skyddsbehov i förhållande till manligt nätverk. Vad avser kritiken mot kritisk diskursanalys som ett analysverktyg är det inte ovanligt att den beskrivs som ovetenskaplig och tendentiös, det vill säga att teorin skulle vara vinklad med en tydlig agenda. Kritiken har sin utgångspunkt i att vetenskap ska vara objektivt och deskriptivt, vilket krockar med en kritisk forskningstradition som anser att objektivitet som sådant knappast finns eller är möjligt att uppnå. Enligt en kritisk forskningstradition anses att forskare tvärtom bör använda sina kunskaper till att kritiskt granska maktförhållanden i samhället.³⁶ Denna syn på vetenskap och forskning går väl ihop med mitt socialkonstruktionistiska synsätt på kunskap och samhälle, och det är ett synsätt som även präglar förevarande granskning.

Det diskursanalytiska angreppssättet som jag använder mig av för att ta mig an mina frågeställningar är inte bara ett analysverktyg utan också en teoribildning i sig. Metod och teori samverkar därför tätt med varandra men i denna uppsats presenterar jag dem var för sig. Jag kommer att gå närmare in på den teoretiska grunden och ge en fördjupad förklaring av kritisk diskursanalys som teori i nästkommande delavsnitt. Kritisk diskursanalys som ett analysverktyg kommer jag däremot att redogöra för i avsnitt 2.4.

2.3.1 Diskurs

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet 'diskurs'. Begreppet kan tillämpas i olika sammanhang varför den också kan ha olika betydelser. De olika definitionerna har dock oftast en kärna som de olika diskursanalytiska angreppssätten ansluter sig till. Kärnan i den gemensamma förståelsen av 'diskurs' avser så kallade *semiotiska praktiker*, dvs. hur man har för vana att uttrycka sig om olika saker, t.ex. hur vi tenderar att tala eller skriva om något.³⁷ Diskurs är på så sätt "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)".³⁸ I det här avseendet har språket en stor betydelse för diskurs som begrepp. Fairclough beskrev språkets betydelse som att diskurs är språk sett på ett visst sätt, som en del av det sociala livet inom ramarna för ett socialt spel (i form av sociala interaktioner och processer).³⁹ Diskurs är på så sätt inte bara språk, för genom det sociala livet relateras språket också till andra sociala aspekter av livet som påverkar

³⁶ Boréus, Kristina och Seiler Brylla, Charlotta, "Kritisk diskursanalys" i *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*, red. Boréus, Kristina och Bergström, Göran (2018) s. 341.

³⁷ Boréus, och Seiler Brylla (2018) s. 308.

³⁸ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 7.

³⁹ Fairclough, Norman, *Language and power* (2015) s. 7.

uttrycket. Fairclough definierar diskurs ”som ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv”. Diskurser ställer således upp ramar för vad som kan sägas och göras, vilket i sin tur skapar möjligheterna för vad som kan inkluderas och exkluderas. Det ska påpekas att Faircloughs definition avser en bestämd diskurs som kan skiljas från andra diskurser varför när jag berör diskurs i min granskning med artikel ”en diskurs” eller ”diskursen” ska det förstås som en bestämd diskurs avgränsad från andra diskurser.⁴⁰ Eftersom diskurs avser ett avgränsat sätt att tala om diverse upplevelser ska den också förstås avgränsad från andra diskurser. De diskurser som jag har identifierat inom ramen för Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas bedömningar av kvinnors skyddsbehov, och tillämpningar av manligt nätverk redogör jag för och analyserar i kapitel 6.

2.3.2 Kommunikativa händelser

När man analyserar diskurs fokuserar man bland annat på kommunikativa händelser. En sådan händelse kan i sin tur översättas till olika *fall av språkbruk*, som till exempel olika former av text och bild. Några konkreta exempel kan vara en tidningsartikel, en film eller ett tal.⁴¹ Varje fall av språkbruk är alltså en kommunikativ händelse. Inom ramen för min studie hanterar jag *varje enskilt beslut* och *varje enskild dom* som en kommunikativ händelse.

2.3.3 Diskursiva praktiker och diskursordning

Diskursiv praktik innebär den process i vilken en kommunikativ händelse (beslut eller dom) produceras, det vill säga *produktionsprocesser* i form av skapande av text.⁴² Den diskursiva praktiken avser exempelvis en särskild social kontext inom vilken ett beslut eller en dom skapas och med det menar jag att det är genom den diskursiva praktiken som dessa texter produceras.⁴³ Det som driver skapandet av en kommunikativ händelse framåt är deltagandet av ett antal olika personer eller institutioner i produktionsprocessen, såsom domstolens medlemmar, asylhandläggaren och den asylsökande. Det betyder att en text inom ramen för en produktionsprocess genomgår olika textbehandlingar och kan på så sätt formas men också förändras.⁴⁴ Fairclough lyfter fram att det i dessa processer finns ’sociokognitiva’ dimensioner som är grundade i sociala normer och strukturer vilka deltagare i produktionsprocessen internaliserar, och på ett omedvetet och automatiskt sätt

⁴⁰ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 72.

⁴¹ A.a. s. 73.

⁴² A.a. s. 74.

⁴³ Fairclough, Norman, *Discourse and social change* (1992) s. 78.

⁴⁴ A.a. s. 78 f.

inkorporeras i skapandet av text.⁴⁵ Detta innebär att deltagarna genom ett införlivande av beteenden och handlingsmönster med grund i sociala normer och strukturer i samhället har fått lära sig att tänka på ett visst sätt, vilket uttrycks i produktionen av text.

En *diskursordning* däremot utgör ramen för de diskursiva praktikerna, varigenom tal och skrift, en kommunikativ händelse, produceras. En bestämd diskursordning för en social institution eller ett socialt område består av sådana diskurser som vanligen används inom den sociala institutionen eller det sociala området. Diskursordningen är således summan av alla de diskurserna. I produktionen av varje text, det vill säga i varje diskursiv praktik, används de diskurserna, som diskursordningen består av, på bestämda sätt. Genom att produktionsprocessen rutinmässigt ger upphov till diskurser som är vanligt förekommande inom en viss social institution bidrar den diskursiva praktiken till att diskursordningen och dess sätt att förstå olika upplevelser reproduceras. Diskursordningar har emellertid potential att förändras genom att nya diskurser som tillhör en annan diskursordning införs eller att befintliga diskurser utnyttjas på nya sätt.⁴⁶ I denna del av granskningen ses *Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet*, en form av dömande verksamhet, som en social institution. Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning utgör summan av de diskurstyper som vanligen förekommer inom denna typ av verksamhet. För att kunna illustrera ett utsnitt av diskursordningen har jag identifierat de delar av verksamheten som jag har bedömt är av störst betydelse för hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna bedömer kvinnors skyddsbehov och tillämpar manligt nätverk. Dessa delar har jag i första hand identifierat med utgångspunkt i olika processer som faller inom ramen för Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas arbete. Diskursordningen och dess delar presenteras och förklaras närmare i kapitel 5.

2.3.4 Social praktik

Med *social praktik* avses sociala och kulturella relationer samt strukturer och processer som verkar i ett större socialt sammanhang. Den sociala praktiken handlar om att försöka kartlägga dessa relationer, strukturer och processer som spelar en roll i vad för typ av ram som skapas för den diskursiva praktiken. Enligt Fairclough kan dessa strukturer och processer inte analyseras med hjälp av diskursanalys. Andra relevanta teorier måste därför inkluderas i analysen.⁴⁷ I min granskning begränsas den sociala praktiken till sådana delar som avser *ojämlikhet* inom samhället och mellan

⁴⁵ A.a. s. 71 och 80.

⁴⁶ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 73 ff.

⁴⁷ A.a. s. 90.

olika samhällen. Eftersom den sociala praktiken egentligen kan vara hur omfattande som helst, och det inte skulle vara möjligt att göra en analys som inkluderar alla tänkbara delar av den sociala praktiken, ska denna begränsning förstås som enbart en del av den sociala praktiken. Med ojämlikhet avser jag de skillnader i makt och social status som finns mellan individer och grupper inom och mellan samhällen på grund av faktorer som kön och etnicitet.⁴⁸ Ojämlikhet i form av minskad egenmakt för kvinnor och flickor är centralt för min granskning.

På den sociala praktikens nivå analyserar jag därför konstruktionerna som växer fram i Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning, i förhållande till en bredare social praktik bestående av ojämlikhet med grund i ojämlika sociala strukturer och processer. Med hjälp av genus- och postkoloniala perspektiv förklarar jag sambandet mellan den diskursiva praktiken och ojämlikhet som en del av den sociala praktiken. Min utgångspunkt är att textproduktionen genom den diskursiva praktiken både formas av och formar ojämlikheten. Detta genom att skillnader i makt och social status mellan män och kvinnor samt mellan kvinnor antingen reproduceras eller förändras.

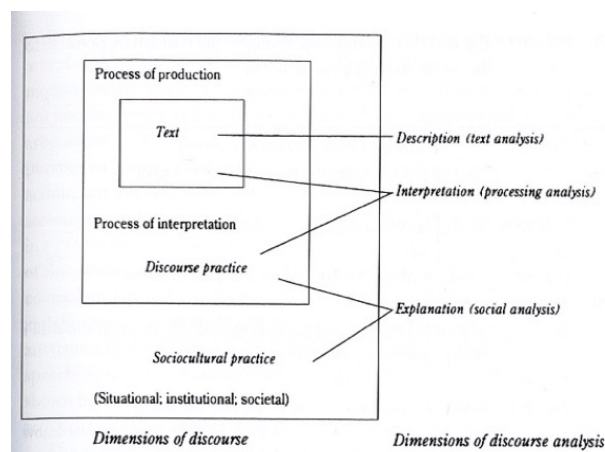
2.3.5 Faircloughs tredimensionella modell

Min modell för diskursanalys, som jag har berört tidigare, är baserad på Faircloughs tredimensionella modell. Enligt Fairclough består varje kommunikativ händelse av tre dimensioner: text, diskursiv praktik och social praktik.⁴⁹ Vad dessa dimensioner innebär redogör jag för i ovanstående avsnitt. Jag redovisar de tre dimensionerna var för sig för att de i sin tillämpning hålls isär analytiskt genom en analys på textens nivå, en analys på den diskursiva praktikens nivå och en analys på den sociala praktikens nivå. Alla tre dimensioner ska dock ingå i den kritiska diskursanalysen. De olika dimensionerna analyseras på så sätt i förhållande till varandra. Till följd av detta kan jag analysera sambanden mellan textens egenskaper (text), produktionsprocessen, som texten är en del av (diskursiv praktik), och den särskilda delen av social praktik som hela den kommunikativa händelsen är en del av (social praktik).⁵⁰ Genom den tredimensionella modellen analyseras sambanden på följande sätt:

⁴⁸ Se Regeringskansliet, Globala målen och Agenda 30, Minskad ojämlikhet <https://www.regeringen.se/regeringspolitik/globala-malen-och-agenda-2030/minskad-ojamlikhet/>.

⁴⁹ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 74.

⁵⁰ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 74. och Burman (2007) s. 45.

Norman Faircloughs tredimensionella modell för diskursanalys (2010) se s. 133.

Som framgår av den tredimensionella modellen motsvaras de tre analysnivåerna av tre faser i Faircloughs kritiska diskursanalys: beskrivning, tolkning och förklaring. Analysen på textens nivå beskriver och analyserar textens egenskaper i syfte att identifiera vilka diskurser som tar form textuellt samt på vilket sätt de gör det. På den diskursiva praktikens nivå analyseras produktionsförhållandena, bland annat i form av hur texter bygger på redan befintliga diskurser. Analysen på den sociala praktikens nivå har som uppgift att förklara sambandet mellan den diskursiva praktiken och de sociala strukturerna som den sociala praktiken består av.⁵¹

Vid min användning av Faircloughs modell utgörs *texten* av varje enskilt beslut från Migrationsverket och varje enskild dom från migrationsdomstolarna. Den *diskursiva praktiken* består av produktionsprocesser hos Migrationsverket och migrationsdomstolarna som bland annat domstolens medlemmar, asylhandläggaren och den asylsökande deltar i. Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som en form av dömande verksamhet utgör *diskursordningen*, vars ramar också utgör den gräns som den diskursiva praktiken skapas inom. Slutligen, i min analys utgörs den *sociala praktiken* av ojämlikhet inom och mellan samhällen som kan uttryckas på såväl en bredare strukturell nivå som en individuell nivå. I avsnitt 2.4.3 redogör jag närmare för hur jag utför analyserna samt konstruerar de tre olika analysnivåerna.

2.4 Metod – material och tillvägagångssätt

2.4.1 Metodologisk reflektion

I artikeln *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion* framhåller Eva-Maria Svensson att föreställningarna om metod, inom både juridik och rättsvetenskap, under en lång tid har varit att

⁵¹ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 85 ff. och Burman (2007) s. 45 f.

det finns en metod och att metod främst handlar om vilket material som används. Det här synsättet kan, enligt Svensson, förklaras med hjälp av en kunskapssyn som länge varit rådande i svensk rätt. Denna kunskapssyn menar att det är möjligt att skilja mellan beskrivningar och det som handlar om värderingar, vilket i ett rättsligt sammanhang kan översättas till *rätten som den är* och *rätten som den borde vara*.⁵² Föreställningen om att det enbart skulle finnas en metod som kan användas för att säga vad rätten är antyder att uttalanden om vad rätten är inte påverkas av yttre faktorer. Denna syn på kunskap och i förlängningen metod är emellertid i förändring och det har öppnat upp för möjligheten att se på uttalanden om rätten som tolkningar. Svensson föreslår därför ett nytt begrepp som fångar in detta synsätt, *de lege interpretata*, vilket kan förstås som rätten som den har uttolkats eller uttolkas. Att förstå uttalanden om rätten som tolkningar innebär att värderingar i form av exempelvis sociala, ekonomiska och politiska faktorer spelar en roll i hur rätten beskrivs. Vid olika försök att beskriva rätten beskrivs därmed också hur rätten borde vara. Detta bidrar emellertid till att man inte bara måste vara transparent med vilket underlag som ligger till grund för ens tolkning utan också hur det underlaget har tolkats.⁵³

Uppsatsens syfte har haft en avgörande roll i mitt val av metod då jag för att kunna uppnå syftet har behövt ifrågasätta uttalanden om rätten. Det i sig anser jag blottlägger min syn på vad rätten är, nämligen uttolkningar. För genom att jag ifrågasätter ett särskilt sätt att uttala sig om rätten säger det samtidigt att det finns andra sätt än bara ett sätt att uttala sig om rätten. Mitt metodval i form av hur jag går tillväga för att tolka materialet är därför förankrat i ett tillvägagångssätt som kritiskt granskar maktförhållanden i samhället. Uttalanden om rätten som ger uttryck för vissa maktintressen kan vara en förklaring till varför vissa tolkningar av rätten får företräde medan andra inte får det. Mitt tillvägagångssätt har därmed som ändamål att ifrågasätta tolkningar av rätten som uppfattas som neutrala och av naturen givna. Till följd av detta redogör jag utförligt inte bara för mitt material utan också för den metod som jag använder mig av för att kunna tolka och analysera materialet. Det finns ett särskilt avsnitt i serien *The Good Wife*⁵⁴ som på ett inte uppenbart men ändå illustrativt sätt berör detta med metod. Kontexten som scenen utspelar sig i är en amerikansk rättegång där försvarsadvokater och åklagare lägger fram sina argument för den sak som ska prövas. Vad som skiljer denna scen åt från andra rättegångsscener är att domaren i målet insisterar att försvarsadvokaterna och åklagaren avslutar sina argumentationer med orden *in my opinion*, och domaren går inte vidare med rättegången tills de faktiskt säger orden. Att tvingas säga ”in my opinion” anser jag signalerar att det är viktigt att det framgår att uttalandena om rätten

⁵² Svensson, Eva-Maria, *De lege interpretata – behovet av metodologisk reflektion* (2014) s. 212 f.

⁵³ A.a. s. 214.

⁵⁴ Se säsong 1 avsnitt 16, *Fleas*, (2010) *The Good Wife*.

faktiskt är tolkningar och inget annat. Det signalerar också att det inte bara finns ett korrekt svar på vad rätten är.

Det kan däremot uppfattas att en diskussion om att det finns olika metoder och därmed olika svar på vad rätten kan vara är ett uttryck för att rättsliga avgöranden inte är objektiva eller neutrala. I ett avsnitt av Juridisk publikation podcast förklarar Svensson bland annat varför metodfrågan kan komma att uppfattas så. Svensson menar att eftersom juridik spelar en så stor roll i samhället på så sätt att det kan få avgörande konsekvenser för människor, så har det varit viktigt att juridiken inte kan uppfattas eller ifrågasätts som subjektiv. Det har därför varit viktigt att upprätthålla illusionen om att rättsliga avgöranden är neutrala och objektiva.⁵⁵ Enligt min mening resulterar detta i att andra sätt att se på en fråga hamnar i skymundan. Dessutom utgör det ett hinder för att kunna förstå vilka intressen som har legat till grund för ett avgörande. En redogörelse av hur rättsliga frågor tolkas underlättar inte bara förståelsen av hur en fråga bedöms utan också möjligheten att på ett åtkomligt sätt ifrågasätta själva tolkningen, och de grunder som den bygger på.

Fastän jag har rört mig ifrån det mer traditionella metodvalet rättsdogmatisk metod förekommer inslag av just rättsdogmatisk metod avseende vissa delar av uppsatsen. Dessa delar är kapitel tre, fyra och fem som jag har bedömt är relevanta för läsarens förståelse av analysen. Den rättsdogmatiska metoden tillämpas på så sätt att de olika delarna till största del beskrivs med hjälp av vedertagna rättskällor, såsom lagar, förarbeten, praxis och doktrin. Jag tillämpar källorna utifrån hur de till övervägande del bedöms och tolkas. Den rättsdogmatiska metoden är dock inte central i granskningen och ska närmast förstås som ett verktyg för att kunna ge läsaren en förförståelse av vad som komma skall, men också för att inhämta en del av underlaget för diskursanalysen.

2.4.2 Material och urval

Besluten som analyseras är hämtade från handläggningsprocesser där tillämpningen av manligt nätverk utgör en avgörande faktor i skyddsbedömningen. I viss utsträckning analyserar jag också rättspraxis som avhandlar samma tema som i besluten. Rättsliga ställningstaganden och rapporter från Migrationsverket är material som jag också använder mig av. Detta för att ge en fördjupad förståelse av det manliga nätverkets innebörd, och framförallt för att belysa de manliga nätverkens relevans i relation till de bestämda länderna Somalia och Afghanistan.

⁵⁵ Se poddavsnitt JP samtalar om juridisk metod med Eva-Maria Svensson (2018).

2.4.2.1 Beslut

För att få tillgång till de beslut som jag analyserar fick jag skicka in en begäran om utlämnande av handlingar till Migrationsverket via ett formulär som finns tillgängligt på myndighetens webbsida.⁵⁶ I min begäran uppgav jag att jag på grund av mitt examensarbete och dess specifika område behöver ta del av beslut där 'manligt nätverk' har tillämpats i förhållande till kvinnor från Somalia och Afghanistan som sökt asyl. Ett visst antal beslut skulle avse *avslag* på ansökan om asyl på grund av tillgång till manligt nätverk, det vill säga att en kvinna som sökt asyl har nekats uppehållstillstånd på den grunden att hon bedömts ha tillgång till ett manligt nätverk. Min begäran omfattade också beslut där ansökan om asyl *beviljats* på grund av avsaknad av manligt nätverk, vilket innebär att den asylsökande kvinnans asylansökan har beviljats som ett resultat av Migrationsverkets bedömning att kvinnan inte har tillgång till ett manligt nätverk. Eftersom manligt nätverk har bedömts vara relevant för asylbedömningen för kvinnor med ursprung i bland annat länder som Somalia och Afghanistan efterfrågade jag beslut som berör just dessa två länder. I min begäran preciserade jag att jag var i behov av beslut från 2015 till 2018. Jag bad om fyra avslags- och fyra bifallsbeslut per år och per land.

Enligt Migrationsverket själva kategoriseras asylbeslut utifrån kriterier som genus, kön, nationalitet, ålder etc. och inte utifrån asylskäl eller beslutsmotiveringar. För min begäran innebar detta att Migrationsverket i sitt system inte kunde söka efter beslut utifrån kriteriet manligt nätverk, vilket resulterade i att Migrationsverket istället fick söka efter besluten manuellt. Följaktligen fick de söka bland beslut som var uppdelade efter kvinnliga asylsökanden med ursprung i Somalia eller Afghanistan och på så sätt leta efter eventuella kopplingar till manligt nätverk. Migrationsverket ansåg att en manuell sökning gick utöver vad de som myndighet är skyldiga att göra för att identifiera en viss handling eller vissa handlingar men att de trots det tillmötesgick min begäran, dock bara till viss del.⁵⁷ Konsekvenserna blev att jag inte fick de antal beslut som jag ursprungligen frågade efter och jag fick hem totalt 20 beslut, varav 16 avslagsbeslut och 4 bifallsbeslut. Eftersom många av besluten delade liknande motiveringar sorterade jag bort de som var upprepande och landade i 7 avslagsbeslut och 4 bifallsbeslut.

⁵⁶ Se Migrationsverkets hemsida <https://www.migrationsverket.se/Kontakta-oss/Intyg-handlingar-eller-kopior.html>.

⁵⁷ Från en mailkonversation mellan mig, uppsatsförfattaren och en beslutsfattare på rättsavdelningen på Migrationsverket. Dessa finns tillgängliga hos uppsatsförfattaren.

2.4.2.2 Rättsfallsmaterialet

Urvalet av rättsfall har gjorts med hjälp av databasen JUNO. Urvalet har gjorts med hjälp av sökord som ”kvinna utan manligt nätverk” och ”kvinna med manligt nätverk” i sökfältet. Sökningen filtrerades också efter årtal så att jag endast kunde få utslag på domar mellan år 2014 och 2020. Vid sökningen av rättsfall från migrationsdomstolarna med sökorden ”kvinna med manligt nätverk” gav ett resultat på 315 domar. Av dessa fick jag manuellt söka efter de fall som rörde sig om kvinnor från Somalia respektive Afghanistan, vilka i sin tur valdes slumpmässigt av mig. Sökningen med sökorden ”kvinna utan manligt nätverk” gav ett resultat på 314 domar, vilket inte utgjorde någon skillnad i min sökning. Sökningen avseende domar från Migrationsöverdomstolen utifrån samma parametrar gav ett resultat på endast 22 domar, och ingen av dessa var relevanta för undersökningen. Totalt sett består rättsfallsmaterialet av två domar från migrationsdomstolarna.

2.4.2.3 Rättsliga ställningstaganden, rapporter och annat material

Rättsliga ställningstaganden från Migrationsverket är generella rekommendationer om tillämpningen av lagar och förordningar inom asyl- och migrationsrätten. Det betyder att Migrationsverket redogör för sin uppfattning i olika rättsliga frågor. Funktionen med de rättsliga ställningstagandena är framförallt att de ska verka som ett stöd för Migrationsverkets personal så att de kan uppnå en enhetlig och likformig rättstillämpning inom ramen för Migrationsverkets verksamhet. Ställningstagandena kan också verka som en vägledning för allmänheten, såsom för jurister och advokater.⁵⁸ De rättsliga ställningstagandena och andra rapporter från Migrationsverket är hämtade från Lifos⁵⁹, som är Migrationsverkets rätts- och landinformationsystem. Med hjälp av sökord som ”manligt nätverk”, ”manligt nätverk kvinna”, ”manligt nätverk kön”, ”Afghanistan manligt nätverk”, ”Somalia manligt nätverk” i sökfältet fick jag för min undersökning fram relevanta rättsliga ställningstaganden och rapporter. En annan databas som jag har använt mig av är Refworld.⁶⁰ Med hjälp av denna databas har jag hämtat internationella källor samt rapporter och riktlinjer från UNHCR. Riktlinjerna som UNHCR utfärdar är till för stater, verkamma jurister,

⁵⁸ Se t.ex. Migrationsverkets hemsida <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Vanliga-fragor-fran-journalister/Fragor-och-svar-om-Afghanistan/Allmant/2017-08-29-Vad-ar-ett-rattsligt-stallningstagande----.html>.

⁵⁹ Lifos är migrationsverkets rätts- och landinformationsystem och en form av databas för landinformation och omvärlds- och lägesanalys. Databasen har växt fram genom att Migrationsverket samlar in och analyserar kunskap om länder och regioner från vilka människor söker sig till Sverige. Se <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Ratts--och-landinformation-Lifos.html>.

⁶⁰ Se databasen <https://www.refworld.org/>.

rättsväsendet m.fl. och är avsedda att verka vägledande för de juridiska tolkningar som dessa aktörer gör kring bland annat flyktingstatus.

2.4.3 Fairclough kritiska diskursanalys som metod

Den kritiska diskursanalysen, utöver att den utgör en del av den teoretiska grunden, utgör också grunden för min metod och hur jag genomför den faktiska analysen. Jag har valt en kritisk diskursanalys som mitt analysverktyg för att kunna utmana det som uppfattas vara objektiva och generellt accepterade tolkningar, och för att därefter synliggöra möjliga förtäckta maktrelationer. Nedan redogör jag för hur jag med hjälp av Faircloughs kritiska diskursanalys ämnar att utföra min analys.

2.4.3.1 Utförandet av analysen på textens nivå

Ambitionen med analysen på textens nivå är att analysera hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna uttrycker sig om manligt nätverk och den asylsökande kvinnan och därmed identifiera hur dessa tar sig uttryck textuellt. Varför jag fokuserar på hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna uttrycker sig om manligt nätverk är för att jag anser att uttrycken om den asylsökande kvinnan i stor utsträckning skapas i förhållande till synen på manligt nätverk. Min utgångspunkt är emellertid att det manliga nätverket både skapar och skapas av uttrycken om den asylsökande kvinnan.

Analysen på textens nivå innebär att man genomför en detaljerad analys av texternas egenskaper med hjälp av olika lingvistiska tekniker som Fairclough har arbetat fram. I arbetet med att analysera texterna använder jag det analysverktyg av Fairclough som heter *modalitet*. Modalitet är en term för graden av säkerhet i ett påstående. Modalitet fokuserar alltså på graden av säkerhet som ett påstående har yttrats med. Graden av säkerhet benämner Fairclough som ”affinitet”. Om ett påstående yttras med hög affinitet, en hög grad av säkerhet, kan det framställas som att påståendet är objektivt och naturligt given. Ett konkret exempel på ett yttrande med hög affinitet kan vara ”det är varmt” i stället för ”det kan vara varmt” som är ett uttalande med låg affinitet. Dessa exempel uttrycker sig om vädret på olika sätt (modalitet) och skillnaden är att det senare yttrandet inte uttrycks med lika stor säkerhet. Graden av säkerhet i ett påstående kan dock regleras så att den låga affiniteten uttrycks med varierande styrka. Genom att använda fraser i stil med ”liksom”, ”kanske”, ”lite”, eller ”borde” i en sats kan påståenden uttryckas med mer eller mindre osäkerhet. Det får förstås som en skala av olika grader av (o)säkerhet.

En typ av modalitet beskrivs exempelvis som sanning. Ett exempel på det är ”coronaviruset sprids genom luftburen smitta”. Denna sats framställer en bestämd kunskap om viruset som sann och otvivelaktig medan satsen ”coronaviruset kan spridas genom luftburen smitta” har en mindre grad av säkerhet i sig.⁶¹ Ju högre grad av instämmande i ett uttalande eller påstående desto större blir utrymmet för att det kan uppfattas som ”sanning”. Vad som uppfattas som sanning och kunskap är sammankopplat med makt och hur det uttrycks i olika påståenden och uttalanden. Uttalanden med låg affinitet inger inte en känsla av förtroende på samma sätt som uttalanden med hög affinitet gör. Enligt Fairclough ger uttalanden med låg affinitet ett bristande intryck av makt. Uttalanden med hög affinitet däremot ger ett stadigare intryck av att ha ett maktövertag på så sätt att det accepteras som kunskap. Valet av modalitet påverkar följaktligen vad vi uppfattar som kunskap.⁶²

Ytterligare en dimension av modalitet är att yttranden som egentligen är tolkningar eller bedömningar kan läggas fram som fakta. Detta gör man genom att använda objektiv modalitet ”den är skadlig” i stället för ”vi (jag) anser att den är skadlig” som är ett exempel på subjektiv modalitet. Den subjektiva modaliteten framhåller tydligt att det perspektiv som lyser igenom kan härledas direkt till den som yttrar sig. Det framgår på så sätt vem som står bakom uttalandet och inte som att det vore ett allmängiltigt uttalande. Vad avser objektiv modalitet däremot är det inte lika tydligt vem som står bakom uttalandet eller vems perspektiv det är som representeras. Detta sätt möjliggör för den som yttrar sig att lägga fram sina perspektiv som om de vore universella.⁶³

2.4.3.2 Utförandet av analysen på den diskursiva praktikens nivå

Eftersom den diskursiva praktiken, genom vilken besluten och domarna produceras, skapas inom gränserna för en diskursordning kommer jag att undersöka betydelsen av Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning. På den diskursiva praktikens nivå analyserar jag också hur bedömningen av asylsökande kvinnors skyddsbehov och tillämpningen av manligt nätverk påverkar de produktionsprocesser som verkar genom den diskursiva praktiken.

För att undersöka ovanstående tar jag hjälp av analysverktygen *intertextualitet* och *interdiskursivitet*. Ramen mot vilken dessa analyser görs är Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning. Dessa analysverktyg kan bidra till att undersöka vilken betydelse diskursordningen har för produktionen av text.

⁶¹ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 88.

⁶² Fairclough (1992) s. 158 ff.

⁶³ A.a. s. 158 ff.

Intertextualitet är ett uttryck för hur kommunikativa händelser, exempelvis språkyttringar i form av texter, bygger på andra kommunikativa händelser. Med detta menar Fairclough att i skapandet av nya texter byggs delar av andra texter in i den nya texten.⁶⁴ Med hjälp av intertextualitet som ett analysverktyg kan man alltså undersöka hur texter bygger på tidigare texter och i förlängningen undersöka om diskurserna som finnes i texterna uttrycks på nya sätt. Att diskurser används på nya sätt genom textbyggandet gör, enligt Fairclough, rum för förändring. Möjligheterna till förändring är dock inte oändliga då de begränsas och inskränks av sociala strukturer och maktrelationer, som sätter upp ramar för vem eller vilka som får delta i förändringen av texter, vilket i sin tur påverkar hur diskurserna uttrycks och utnyttjas.⁶⁵ På så sätt ser Fairclough på intertextualitet som ett uttryck för både stabilitet och instabilitet, kontinuitet och förändring.⁶⁶ Inom ramen för min granskning utgår jag ifrån att beslut och domar bygger på andra tidigare beslut och domar. Jag undersöker därför hur motiveringar och argument i beslut och domar från Migrationsverket och migrationsdomstolarna återanvänds i skapandet av nya beslut och domar, som en form av intertextualisering. Undersökningen görs mellan beslut samt mellan beslut och domar.

Interdiskursivitet, som också är en form av intertextualitet, betecknar relationerna mellan olika diskurser inom en diskursordning samt mellan olika diskursordningar.⁶⁷ I en text kan det finnas flera olika element eller uttryck som var för sig eller tillsammans utgör en eller flera diskurser, som i sin helhet kan beskrivas som en interdiskursiv blandning. Interdiskursivitet kan således ses som ett mått på hur många diskurser som produceras i skapandet av texter genom den diskursiva praktiken. Om många olika diskurser identifieras talar det för en hög interdiskursivitet som i sin tur är en indikation på förändring, medan ett mindre antal diskurser talar för en låg interdiskursivitet och är därmed ett tecken på att existerande sociala strukturer upprätthålls.⁶⁸ Jag fokuserar på relationerna mellan olika diskurser inom en och samma diskursordning. Med hjälp av interdiskursivitet analyserar jag om, och i sådana fall hur, den asylsökande kvinnan och manligt nätverk konstrueras på ett sätt i exempelvis rättsliga ställningstaganden och på ett annat i beslut och domar. Detta gör jag för att undersöka om diskurserna kring manligt nätverk och bedömningen av den asylsökande kvinnans skyddsbehov skiljer sig åt mellan förarbeten och beslut, och rättsliga ställningstaganden och beslut. Dessa analyser bidrar till att klargöra om det råder hög eller låg interdiskursivitet i vissa avseenden.

⁶⁴ A.a. s. 102.

⁶⁵ A.a. s. 103.

⁶⁶ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 78.

⁶⁷ A.a. s. 77.

⁶⁸ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 86 f. och Fairclough (1992) s. 68.

2.4.3.3 *Utförandet av analysen på den sociala praktikens nivå*

Analysen på den sociala praktikens nivå handlar om att kartlägga det samband som finns mellan språkbruk, i det här fallet beslut och domar, och den sociala praktiken, det vill säga den del som avser ojämlika maktförhållanden.⁶⁹ De delar som utgör text och diskursiv praktik placeras i relation till den bredare sociala praktiken. Med hjälp av Spivaks postkoloniala perspektiv, Alcoffs artikel om att tala om eller för andra samt Yvonne Hirdmans ”genussystem” förklarar jag hur de diskursiva praktikerna, varigenom texter produceras, formas av och formar de ojämlika maktförhållandena.⁷⁰ De diskursiva praktikerna formas av de ojämlika maktförhållandena genom att den sociala praktiken, som består av de ojämlika maktförhållandena, utgör ramen för den diskursiva praktiken. På så sätt har de ojämlika maktförhållandena en inverkan på textproduktionen.⁷¹ De diskursiva praktikerna formar samtidigt de ojämlika maktförhållandena genom att de antingen reproducerar dessa förhållanden eller bidrar till en förändring av dem. Fairclough beskriver det som att ”diskurs är en viktig form av social praktik som både konstituerar den sociala världen och konstitueras av andra sociala praktiker”.⁷² De diskursiva praktikerna spelar alltså en roll i upprätthållandet av den sociala ordningen och förändringen av den.⁷³ Jag undersöker därför om resultaten från analysen på textens nivå och den diskursiva praktikens nivå indikerar ett upprätthållande av den asylsökande kvinnans underordning eller om det också går att tyda förändringar i de rådande maktförhållandena som utgör underordningen.

⁶⁹ Winther-Jørgensen och Phillips (2000) s. 76.

⁷⁰ A.a. s. 90.

⁷¹ A.a. s. 25 och s. 90.

⁷² A.a. s. 67.

⁷³ A.a. s. 76.

3 Vem har rätt till uppehållstillstånd?

3.1 Internationell flyktingrätt

Internationell flyktingrätt är det rättsområde som reglerar flyktingars status och rättigheter. Syftet med internationell flyktingrätt är att se till så att flyktingar som befinner sig utanför sina hemländer får skydd mot allvarliga kränkningar, som deras hemländer inte längre kan eller vill skydda dem mot. Den bygger huvudsakligen på 1951 års konvention och 1967 års tilläggsprotokoll angående flyktingars rättsliga ställning⁷⁴. Flyktingkonventionen, som 1951 års konvention också kallas för, är ett fördrag som fastställer flyktingars rättigheter samtidigt som stater skyldigheter att skydda och uppfylla dessa rättigheter regleras. Utöver detta ska flyktingkonventionen i sin helhet även förstås som att det finns en rätt att få asyl förutsatt att omständigheterna för att beviljas asyl är uppfyllda. Artikel 14 (1) i FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter spelar i det här avseendet också en roll då den konstaterar rätten att söka och åtnjuta asyl.⁷⁵

I grunden bygger såväl nationell asylrättslagstiftning som asylrätt på europeisk nivå på Flyktingkonventionen. På nationell nivå är det utlänningslagen som reglerar flyktingars rättsliga ställning och på EU-nivå är det bland annat EU:s skyddsgrundsdirektiv⁷⁶. Under år 2009 vidtog Sverige åtgärder för att anpassa utlänningslagen till skyddsgrundsdirektivets statusreglering. Det innebar bland annat att två nya kategorier av skyddsbehövande infördes. Dessa två kategorier är alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande. Alternativt skyddsbehövande går att härleda direkt från skyddsgrundsdirektivet medan övriga skyddsbehövande inte omfattas av direktivet.⁷⁷ Den nationella asylrätten bygger alltså också på asylrätten på europeisk nivå.

3.2 Utlänningslagen och den tillfälliga begränsningslagen

Asylrätten under år 2015 och framåt kan liknas vid en intensiv berg- och dalbana. Uppmuntrande ord om att Sverige inte ska vara med och bidra till ett Europa med murar omvandlades snabbt till

⁷⁴ Hädanefter benämns konventionen som flyktingkonventionen.

⁷⁵ Edwards, Alice "What is international refugee law?" i *International human rights law*, red. Moeckli, Daniel, Shah, Sangeeta, Sivakumaran, Sandesh och Harris, David J (2014) s. 540 ff.

⁷⁶ Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet.

⁷⁷ Prop. 2009/10:31 s. 1.

uttalanden om att Sverige behöver ett andrum.⁷⁸ Bakgrunden till detta var att regeringen bland annat ansåg att antalet asylsökande som sökt sig till Sverige under 2015 var rekordhög och hade medfört stora påfrestningar på det svenska asylsystemet, och en belastning även på andra samhällsfunktioner.⁷⁹ Vid en presskonferens den 24 november 2015 presenterade därför regeringen ett antal olika åtgärder i syfte att kraftigt minska antalet asylsökande. En av åtgärderna var den tidsbegränsade lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.⁸⁰ Regeringen beslutade att begränsningslagen skulle omfatta alla de som sökte asyl efter den 24 november 2015, och inte efter det att lagen trädde i kraft. Med andra ord tillämpades lagen retroaktivt. Lagen trädde i kraft den 20 juli 2016 och skulle gälla fram till och med den 19 juli 2019.⁸¹ Efter ett förslag från regeringen beslutade dock riksdagen att begränsningslagen ska fortsätta att gälla till och med den 19 juli 2021, det vill säga ytterligare två år.⁸²

Från permanenta uppehållstillstånd till tidsbegränsade uppehållstillstånd

Lagändringen från år 2016 innebar bland annat att Sverige gick från att ha permanenta uppehållstillstånd till tillfälliga uppehållstillstånd, vilket också var en av de större förändringarna som genomfördes.⁸³ Tidsbegränsningarna för de olika uppehållstillstånden beror på vilken status⁸⁴ som en har beviljats. Den som bedöms vara en flykting får flyktingstatusförklaring och till följd av detta ges ett uppehållstillstånd som sträcker sig över tre år.⁸⁵ Den som däremot bedöms vara alternativt skyddsbehövande får ett uppehållstillstånd på 13 månader.⁸⁶ En anställning med anställningsvillkor som inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen, är den enda öppningen som ges för att kunna få ett permanent uppehållstillstånd.⁸⁷

⁷⁸ Se SVT Nyheter, Inrikes <https://www.regeringen.se/tal/2015/09/tal-av-stefan-lofven-vid-manifestationen-for-flyktingar-den-5-september/> och <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-utokade-id-kontroller-vid-gransen>.

⁷⁹ Prop. 2015/16:174 s. 1.

⁸⁰ Härfter refereras lagen som begränsningslagen.

⁸¹ Sandesjö, Håkan och Wikrén, Gerhard, *Utlänningslagen: med kommentarer* (2017) s. 67.

⁸² Se Sveriges Riksdag, Förläggning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forlangning-av-lagen-om-tillfalliga-begransningar_H601SfU26.

⁸³ Se 5 § 1 st. begränsningslagen.

⁸⁴ Status beskriver den position en får i Sverige med tillhörande rättigheter och skyldigheter efter att ens asylansökan har beviljats. För tillfället har vi två olika former av statusförklaringar, flyktingstatus och status som alternativt skyddsbehövande. Vad dessa innebär kommer jag att redogöra för närmare i avsnitten som följer nedan.

⁸⁵ 5 § 2 st. begränsningslagen.

⁸⁶ 5 § 3 st. begränsningslagen.

⁸⁷ 17 § begränsningslagen.

Rätten till familjeåterförening för alternativt skyddsbehövande återinförs

Före beslutet om att förlänga begränsningslagen hade människor som beviljats uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande ingen rätt till familjeåterförening. Detta förändrades dock i samband med beslutet om förlängning genom ett tillägg om att alternativt skyddsbehövande, precis som flyktingar, också ska kunna återförenas med sina familjer.⁸⁸ Vid uppehållstillstånd på grund av anknytning, det vill säga familjeåterförening, har utgångspunkten i utlänningslagen varit att den person som sökande åberopat anknytning till ska kunna försörja sig själv, och ha en bostad av tillräcklig storlek och standard för sig själv och den sökande.⁸⁹ I samband med lagändringarna 2016 skärptes dock detta försörjningskrav till att den person som det har åberopats anknytning till inte bara ska kunna försörja sig själv utan också den sökande.⁹⁰

Uppehållstillstånd p.g.a. synnerligen ömmande omständigheter villkoras

Uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter är en möjlighet som ges till dem som inte kan erhålla uppehållstillstånd på annan grund. Vad avser barn ska uppehållstillstånd beviljas om omständigheterna är särskilt ömmande.⁹¹ Vid bedömningen av den situation som den asylsökande befinner sig i ska hänsyn särskilt tas till dennes hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situationen i hemlandet. Det är fortfarande möjligt för asylsökande att erhålla ett uppehållstillstånd på denna grund, men i och med ikraftträdandet av begränsningslagen beviljas detta uppehållstillstånd endast om det skulle strida mot ett svenskt konventionsåtagande att avvisa eller utvisa den asylsökande.⁹²

Övrig skyddsbehövande tas bort som grund

Begränsningslagen konstaterar vidare att statusförklaringen som övrig skyddsbehövande⁹³ enligt 4 kap. 2 a § UtLL, vilken enligt utlänningslagen var möjligt att få uppehållstillstånd för, inte längre ska tillämpas. Det är alltså inte längre möjligt att beviljas uppehållstillstånd som övrigt skyddsbehövande.⁹⁴ Med övrigt skyddsbehövande avsågs en person som inte var flykting eller alternativt skyddsbehövande, men som trots det behövde skydd på grund av en inre eller yttre väpnad konflikt eller på grund av andra svåra motsättningar, och till följd av det kände välgrundad fruktan för att utsättas för allvarliga övergrepp.⁹⁵

⁸⁸ 6 § 1 st. begränsningslagen.

⁸⁹ 5 kap. 3 b § UtLL.

⁹⁰ 9 § 1 st. begränsningslagen.

⁹¹ 5 kap. 6 § UtLL.

⁹² 11 § begränsningslagen.

⁹³ Prop. 2015/16:174 s. 24.

⁹⁴ 4 § begränsningslagen.

⁹⁵ Andersson, Simon et al. *Prövning av migrationsärenden – bevis 8* (2018) s. 51.

Förhållandet mellan utlänningslagen och begränsningslagen

Utlänningslagen är fortfarande gällande avseende de delar som inte har förändrats tillfälligt. Om inte begränsningslagen förlängs ännu en gång ska dessa ändringar gälla fram till lagens upphörande den 19 juli 2021. Av 1 kap. 1 a § UtL framgår att begränsningslagen ska tillämpas framför utlänningslagen i den utsträckning som begränsningslagens bestämmelser avviker från bestämmelserna i utlänningslagen.

3.3 Uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov

I detta avsnitt presenteras två olika former av uppehållstillstånd som är av relevans för uppsatsen. Dessa två former är flykting och alternativt skyddsbehövande. De olika formerna av skydd delas upp efter sina respektive rekvisit och på så sätt presenteras en fördjupad förståelse av varje rekvisit.

3.3.1 Flykting

Vad som avses med flykting preciseras i 4 kap 1 § UtL:

Med flykting avses i denna lag en utlänning som

- befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och
- inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd.

Första stycket gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen riskerar att utsättas för förföljelse eller om utlänningen riskerar att utsättas för förföljelse från enskilda och inte kan antas bli erbjuden ett effektivt skydd som inte är av tillfällig natur. Vid bedömningen av om skydd erbjuds beaktas endast skydd som ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar hela eller en betydande del av statens territorium.

Första och andra styckena gäller även för en statslös utlänning som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort.

Vistelse utanför hemlandet

Definitionen i 1 § omfattar alltså både medborgare i ett visst land och de som är statslösa. Det första kriteriet som måste vara uppfyllt för att kunna anses vara en flykting enligt 4 kap. 1 § UtL är att befinna sig utanför det land som han eller hon är medborgare i. En statslös person däremot

ska befinna sig utanför det land där han eller hon tidigare hade sin vanliga vistelseort.⁹⁶ Det finns emellertid inget krav på att en asylsökande ska ha flytt från risken för förföljelse eller faktisk förföljelse för att kunna ses som en flykting. Han eller hon kan också anses vara flykting på grund av omständigheter som uppstått i hemlandet under tiden som personen inte varit i sitt land⁹⁷ eller till följd av sina egna handlingar i det land som han eller hon vistas i. En person som alltså blir flykting vid en senare tidpunkt och inte vid själva flykten från hemlandet kallas flykting *sur place*.⁹⁸

Välgrundad fruktan

Enligt UNHCR:s handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning enligt 1951 års konvention och 1967 års tilläggsprotokoll består rekvisitet 'välgrundad fruktan' av både ett objektiva och ett subjektiva element. För att kunna bedöma om den sökande har en välgrundad fruktan måste båda dessa delar beaktas. 'Fruktan' utgörs av det subjektiva elementet och 'välgrundad' utgörs av det objektiva elementet. Fruktan ska förstås som ett sinnestillstånd och en subjektivt upplevd omständighet. Rädslan som den sökande upplever måste också objektiva sätt överensstämma med den information som finns tillgänglig om förhållandena i hemlandet.⁹⁹ En bedömning av det subjektiva elementet bör, enligt UNHCR, ta hänsyn till den sökandes personlighet och bakgrund, familjeförhållanden, grupptillhörighet, erfarenheter samt den egna uppfattningen om den egna situationen.¹⁰⁰ Vid bedömningen av det objektiva elementet 'välgrundad' är det den sökandes egna berättelse om flykten som ska beaktas mot bakgrund av relevant kunskap och information om förhållandena i hemlandet. Den sökandes fruktan anses alltså vara välgrundad om bedömningen mot bakgrund av de personliga förhållandena, och förhållandena i hemlandet talar för att det finns skäl att anta att den sökande vid ett återvändande skulle riskera förföljelse.¹⁰¹

Det råder emellertid delade meningar om hur stor roll det subjektiva elementet ska spela i bedömningen av rekvisitet 'välgrundad fruktan'.¹⁰² Att den fruktan som den sökande känner också ska bekräftas objektiva sett är enligt Hathaway och Foster¹⁰³ varken önskvärd eller försvarbart inom internationell rätt. De menar att begreppet är objektiva sett till sin inneboende

⁹⁶ Sandesjö och Wikrén, kommentaren till 4 kap. 1 § utlänningslagen (2017) s. 171.

⁹⁷ Till exempel som student eller semesterfirare. Se Goodwin-Gill, Guy S. och McAdam, Jane, *The refugee in international law* (2007) s. 63.

⁹⁸ Goodwin-Gill och McAdam (2007) s. 63.

⁹⁹ Hädanefter refereras denna källa som UNHCR:s handbok. Se s. 20 och para. 37 f.

¹⁰⁰ UNHCR:s handbok (1996) s. 20 och para. 40-41.

¹⁰¹ A.a. s. 21 och para. 42.

¹⁰² Sandesjö och Wikrén, kommentaren till 4 kap. 1 § utlänningslagen (2017) s. 174.

¹⁰³ Både Michelle Foster och James C. Hathaway anses vara två betydelsefulla röster inom internationell flyktingrätt vars arbete betraktas som viktigt i utvecklingen av rättsområdet.

kärna. Den traditionella förståelsen av begreppet välgrundad fruktan anser Hathaway och Foster förnekar skydd till människor som är oförmögna att visa på en verklig risk för förföljelse. Eftersom tvåpartsläran om begreppet välgrundad fruktan är uppbyggd på ett sådant sätt att en sökande inte medges status som flykting endast på grundval av det bevis som finns på den objektiva risken för förföljelse, resulterar det i att den subjektiva rädslan blir en tröskel som den sökande måste komma över innan den objektiva prövningen kan göras. Till följd av tvåpartsläran kan personer som verkligen riskerar att bli förföljda men som misslyckas med att uppvisa en lämplig känslomässig reaktion, förnekas flyktingstatus.¹⁰⁴

I litteraturen hävdas det att det subjektiva elementet inte ska tillmätas någon avgörande betydelse samtidigt som UNHCR i sin handbok menar att definitionen fäster stor vikt vid just det. Med andra ord är det inte klart hur stor roll det subjektiva elementet förväntas spela i bedömningsprocessen. Det som åtminstone kan konstateras är att bedömningen i praktiken är en framåtsyftande riskbedömning som har sin utgångspunkt i objektiva faktorer, såsom förhållanden i hemlandet och den sökandes uppgifter om sina upplevelser i hemlandet. Det är framför allt förföljelse risken vid ett återvändande till hemlandet som beaktas. Den asylsökandes subjektiva reaktion kan exempelvis få betydelse som en omständighet som beaktas vid värderingen av förföljelse risken. Avgörande för den framåtsyftande riskbedömningen är förhållanden som föreligger vid prövningstillfället, vilket innebär att redan inträffad förföljelse inte är ett uppställt krav. Om den sökande däremot har utsatts för förföljelse i ett tidigare skede får den omständigheten betydelse på så sätt att det kan vara en indikation på att det finns en risk för förföljelse vid ett återvändande till hemlandet, förutsatt att förhållandena i landet består.¹⁰⁵

Förföljelse

De åtgärder eller handlingar som en sökande riskerar att utsättas för i hemlandet måste bedömas som förföljelse, det vill säga handlingarna eller åtgärderna ska kunna karaktäriseras som förföljelse.¹⁰⁶ Vad begreppet i sig innebär finns inte definierat varken i flyktingkonventionen eller utlänningslagen. Det finns ingen exakt definition av begreppet i flyktingkonventionen på grund av att man insåg att det inte hade varit möjligt att på förhand lista alla former av förföljelse som hade kunnat ge en asylsökande flyktingstatus.¹⁰⁷ En allmänt vedertagen uppfattning om betydelsen av förföljelse är att de upplevda eller befarade övergreppen ska vara tillräckligt

¹⁰⁴ Hathaway, James C och Foster, Michelle, *The law of refugee status* (2014) s. 92 och 95.

¹⁰⁵ Sandesjö och Wikrén, kommentaren till 4 kap. 1 § utlänningslagen (2017) s. 175.

¹⁰⁶ A.a. s. 177.

¹⁰⁷ Hathaway och Foster (2014) s. 182 f.

allvarliga samt ha en viss intensitet för att de ska kunna förstås som förföljelse i den mening som avses i artikel 1 A i Flyktingkonventionen.¹⁰⁸ Enligt UNHCR kan förföljelse ta sig uttryck i hot mot liv eller frihet på grund av ras, religion, nationalitet, politisk uppfattning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp. Andra allvarliga handlingar som kränker mänskliga rättigheter av samma ovannämnda skäl utgör också förföljelse.¹⁰⁹

Om andra typer av skadliga handlingar ska omfattas av förföljelse beror på omständigheterna i det enskilda fallet, vilket innebär att tolkningen av vad som utgör förföljelse kan variera. Diskriminerande åtgärder kan exempelvis endast under särskilda omständigheter omfattas av förföljelsebegreppet. Åtgärderna som en person utsätts för måste då vara av betydande skadlig karaktär. Som exempel belyser UNHCR allvarliga kränkningar i rätten att arbeta så att möjligheterna till försörjning stryps eller rätten att utöva sin religion. Att uteslutas från allmänna undervisningssystem faller också under diskriminerande åtgärder. Diskriminerande åtgärder i sig behöver alltså inte alltid innebära förföljelse. En sökande kan utsättas för olika åtgärder som var för sig inte utgör förföljelse. Situationen kan därför kräva att åtgärderna kombineras med andra ogynnsamma faktorer och detta avser även andra åtgärder som inte är diskriminerande. Åtgärderna måste således bedömas mot bakgrund av de sammantagna omständigheterna i det enskilda fallet.¹¹⁰

Begreppet förföljelse behandlas, utöver i Flyktingkonventionen och UNHCR:s handbok, även i EU:s skyddsgrundsdirektiv. Skyddsgrundsdirektivet redogör för vilka andra åtgärder utöver åtgärder riktade mot den sökandes liv eller frihet som kan utgöra förföljelse. I artikel 9.2 i skyddsgrundsdirektivet¹¹¹ kan man utläsa att förföljelse bland annat kan ta sig uttryck i fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Andra exempel är rättsliga, administrativa eller polisiära åtgärder som i sig är diskriminerande eller som genomförs på ett diskriminerande sätt. Av förarbetsuttalanden framgår att utlänningslagen till övervägande del ansluter sig till denna syn på förföljelse.¹¹²

Förföljelsegrunderna

För att anses som flykting i Flyktingkonventionens och skyddsgrundsdirektivets mening måste det finnas ett samband mellan grunderna för förföljelse och förföljelsen i sig. Det betyder att den sökande måste kunna visa att han eller hon är förföljd på grund av ras, religion, nationalitet,

¹⁰⁸ Prop. 2009/10:31 s. 101.

¹⁰⁹ UNHCR:s handbok (1996) s. 22 och para. 51 samt artikel 33 Flyktingkonventionen.

¹¹⁰ UNHCR:s handbok (1996) s. 23 och para. 52-55.

¹¹¹ Rådets direktiv 2011/95/EU. Alla hänvisningar till skyddsgrundsdirektivet hädanefter avser direktivet från 2011.

¹¹² Prop. 2009/10:31 s. 101 f.

politisk åskådning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp. Det har ingen större betydelse om förföljelsen härleds från endast en av dessa grunder eller från en kombination av två eller flera av dem.¹¹³

Inte kan eller vill begagna sig av hemlandets skydd

Att inte kunna eller vilja ta del av sitt hemlands skydd är ytterligare en förutsättning för att anses som flykting. I de fallen då förföljelsen utgår ifrån staten kan frågan om skydd från hemlandet inte komma ifråga. Staten kan helt enkelt inte erbjuda ett myndighetsskydd samtidigt som de är förövaren. Det är först när den sökande riskerar skyddsgrundande behandling från enskilda aktörer som frågan om skydd från hemlandet blir aktuell. Av 4 kap 1 § andra stycket UtL framgår det att med skydd avses endast det skydd som ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar hela eller en betydande del av statens territorium. Denna formulering innebär att uppräknningen av aktörer som ger skydd är uttömmande, vilket också framgår av artikel 7.1 i skyddsgrundsdirektivet. Som utgångspunkt ska således det erbjudna skyddet utgå ifrån statliga aktörer men i undantagsfall anses att ett godtagbart skydd även kan erbjudas av andra än staten.¹¹⁴

Varför en asylsökande inte kan eller vill ta del av hemlandets skydd i det fall förföljelsen utgår ifrån enskilda aktörer kan bero på flera olika saker. Vid exempelvis krig eller andra stridigheter kan hemlandet förhindras från att erbjuda den sökande skydd mot förföljelse från enskilda. Avsaknaden av skydd kan också bero på att staten i den sökandes hemland inte är fungerande och vars skydd därför skulle vara verkningslöst. Myndigheternas skydd kan vara verkningslösa på andra sätt också, såsom att vissa brott mot kvinnor i teorin är reglerade men i praktiken inte tillämpas på ett tillfredsställande sätt. I sådana fall kan inte ett adekvat skydd ges.¹¹⁵

3.3.2 Alternativt skyddsbehövande

Alternativt skyddsbehövande definieras i 4 kap 2 § UtL:

Med alternativt skyddsbehövande avses i denna lag en utlänning som i andra fall än som avses i 1§ befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att

1. det finns grundad anledning att anta att utlänningen vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande

¹¹³ UNHCR:s handbok s. 26, para 66 samt artikel 9.3 skyddsgrundsdirektivet.

¹¹⁴ Prop. 2013/14:248 s. 27.

¹¹⁵ UNHCR:s handbok s. 32, para. 98 och Andersson et al. (2018) s. 46.

Donjeta Krasniqi

behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, och

2. utlännningen inte kan, eller på grund av sådan risk som avses i 1 inte vill, begagna sig av hemlandets skydd.

Första stycket gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlännningen löper sådan risk som avses där eller om utlännningen löper sådan risk genom handlingar från enskilda och inte kan antas bli erbjuden ett effektivt skydd som inte är av tillfällig natur. Vid bedömningen av om skydd erbjuds beaktas endast skydd som ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar hela eller en betydande del av statens territorium.

Första och andra styckena gäller även för en statslös utlännning som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort.

Grundad anledning att anta

Uttrycket *grundad anledning att anta* ska förstås som ett särskilt beviskrav¹¹⁶. Beviskravet anses vara ett förmånligare krav än vad kravet på välgrundad fruktan, som finns i 4 kap 2 § UtL, är för den sökande. Med förmånligare syftas på att kravet är något lägre.¹¹⁷

Risk för dödsstraff eller tortyr m.m.

I det första stycket fastställs vilka omständigheter som kan medföra att en asylsökande bedöms som alternativt skyddsbehövande. Rätten till skydd enligt det första ledet i första punkten, som avser asylsökanden som riskerar dödsstraff eller tortyr m.m., gäller oberoende av på vilken grund som den sökande riskerar att utsättas för denna typ av skyddsgrundande behandling.¹¹⁸ Vad som utgör tortyr formuleras bland annat i konventionen mot tortyr och annan omänsklig och förnedrande behandling (tortyrkonventionen). I konventionens första artikel framgår det att tortyr är handlingar som leder till allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt. Handlingarna ska tillfogas avsiktligt i syfte att till exempel tvinga fram en bekännelse eller att straffa någon som har begått eller misstänkts ha begått ett brott. Smärtan eller lidandet ska ha orsakats av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Ingen får heller utsättas för tortyr eller omänskligt eller förnedrande behandling eller bestraffning enligt artikel 3 Europakonventionen. Artikeln innehåller dock inte någon definition av begreppet tortyr men vad som utgör tortyr framgår av Europadomstolens praxis.

¹¹⁶ Det är den asylsökande som har bevisbördan för sitt behov av skydd. I kapitel fem ger jag en djupare beskrivning av bevisbörda och beviskrav inom ramen för asylbedömningar.

¹¹⁷ Prop. 2009/10:31 s. 119.

¹¹⁸ A.a. s. 260.

Praxis har slagit fast att artikeln endast är tillämplig i allvarliga fall och att de vidtagna handlingarna måste uppgå till en viss miniminivå av grymhet.¹¹⁹ Att utsättas för kroppsstraff avser påföljder med avsikt att förorsaka kroppssmärta eller kroppsskada, till exempel spöstraff eller olika former av stympande straff.¹²⁰ Enligt FN:s tortyrkonvention kan kroppsstraff också vara en form av tortyr.¹²¹

Allvarlig och personlig risk att skadas

Andra ledet i första punkten omfattar civilpersoner som riskerar att löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt. Den 'personliga risken' avser normalt sett specifika hot mot sökande på grund av omständigheter som knyter an till den sökandes personliga situation. Kravet på personlig risk kan anses vara uppfyllt, fastän något specifikt hot mot den sökande inte föreligger, om det urskillningslösa våldet är så pass allvarligt att det finns grundad anledning att anta att den sökande enbart genom sin närvaro i hemlandet skulle utsättas för en verklig risk.¹²² I avgörande MIG 2009:27 har Migrationsöverdomstolen vad avser rekvisitet 'inre väpnad konflikt' konstaterat följande:

De svåra motsättningarna mellan befolkningsgrupperna innefattar utdragna och alltjämt pågående stridigheter mellan väpnade regeringsstyrkor och en eller flera andra organiserade väpnade grupper eller mellan två eller flera sådana grupper som strider mot varandra. Stridigheterna är av sådan karaktär att de går utöver vad som kan klassas som inre oroligheter eller vad som endast utgör sporadiska eller isolerade våldshandlingar.

Ett tillstånd av inre väpnad konflikt råder alltså om samtliga av dessa förutsättningar är uppfyllda. En yttre väpnad konflikt däremot kan ses som en internationell eller mellanstatlig krigs- eller konfliktsituation.

¹¹⁹ Både artikel 3 i Europakonventionen och artikel 3 i Tortyrkonventionen innefattar ett absolut förbud mot att utvisa, avvisa eller utlämna en person till ett annat land i där personen riskerar att utsättas för tortyr. Att förbudet är absolut innebär att det är undantagslöst, det vill säga att det inte finns undantag som kan göras gällande. Förbudet gäller således oavsett om personen har dömts för allvarliga brott eller utgör någon form av säkerhetsrisk.

¹²⁰ Sandesjö och Wikrén, kommentaren till 4 kap. 2 § utlänningslagen (2017) s. 203.

¹²¹ Prop. 2009/10:3 s. 118.

¹²² A.a. s. 260.

4 Förföljelse på grund av kön

4.1 Könrelaterad förföljelse och könsspecifik förföljelse

Historiskt sett har definitionen av en flykting enligt flyktingkonventionen tolkats utifrån erfarenheter som den heterosexuella mannen har. Flyktingdefinitionen har således utformats med utgångspunkt i föreställningar om mannen som norm. Till följd av den historiska synen på vem som anses vara flykting har bland annat kvinnors och hbtq-personers skäl till asyl inte uppmärksammas på samma sätt och i värsta fall förbisets som icke skäl. Sedan 90-talet har dock analyserna och förståelsen av könets betydelse i bedömningar av flyktingstatus både utvecklats och ökat successivt. Idag är inte kön, som grund för asyl, uttryckligen en del av flyktingdefinitionen. Det är emellertid allmänt accepterat att det kan påverka typen av förföljelse och skada som den asylsökande genomlider samt orsakerna som ligger bakom en sådan behandling. En erkänd princip är numera att flyktingdefinitionen ska tolkas genusmedvetet så att åberopad könsbaserad förföljelse faktiskt beaktas vid bedömningar av flyktingstatus, vilket görs genom att kön som grund tolkas in i rekvisitetet ”tillhörighet till viss samhällsgrupp”. Det betyder att definitionen i sig omfattar könsbaserade skäl som grund för asylansökan. Av den anledningen har det inte ansetts nödvändigt att inkorporera kön som en specifik grund i flyktingdefinitionen som den ser ut idag.¹²³

Före 2005 års utlänningslag i svensk rätt har könstillhörighet inte heller ansetts vara en omständighet som kan grunda flyktingskap enligt 4 kap 1 UtL. Den sökande som då riskerade förföljelse på grund av kön kunde i stället få skydd som övrigt skyddsbehövande.¹²⁴ Ändringarna i och med ikraftträdandet av 2005 års utlänningslag innebar att kön uttryckligen infördes som ett exempel på tillhörighet till viss samhällsgrupp. Idag kan kön, ensamt eller i förening med andra kännetecken, grunda tillhörighet till en viss samhällsgrupp även i den svenska utlänningslagens mening. Detta innebär att den som söker skydd undan förföljelse på grund av kön ska kunna ges flyktingstatus på den grunden.¹²⁵ Begreppet kön, såsom det uttrycks i lagstiftningen, avser inte enbart biologiskt kön utan även så kallat socialt kön. Det sociala könet grundar sig i sociala föreställningar om hur män och kvinnor ska bete sig och se ut. Det kan också handla om hur en

¹²³ UNHCR, Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees (2002) para II.A.6 s. 2-3 och D.30 s. 7. och UNHCR Guidelines on International protection: Membership of a particular social group within the context of article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees (2002) para 11-12 s. 3.

¹²⁴ Sandesjö och Wikrén, kommentaren till 4 kap. 1 § utlänningslagen (2017) s. 184.

¹²⁵ Prop. 2005/06:6 s. 25.

uppfattas av sin omgivning utifrån stereotypa och redan bestämda föreställningar.¹²⁶ Att utsättas för förföljelse på grund av det kön som andra uppfattar att en har eller som andra tillskriver en utifrån sociala föreställningar om kön faller också under rekvisitet ”förföljelse på grund av kön”.

Många gånger kan det vara svårt att bedöma hur förföljelse med koppling till kön ska förstås. Mot bakgrund av detta har det bedömts finnas skäl för en utveckling av två olika sätt att förstå förföljelse på grund av kön, och till följd av det har två olika begrepp växt fram: könsspecifik förföljelse och könsrelaterad förföljelse. *Könsspecifik förföljelse* syftar till hur kvinnan förföljs, det vill säga förföljelsemetoden i sig. Valet av förföljelsemetod beror på den utsattes biologiska kön. Övergreppen eller kränkningarna kan därför se olika ut beroende på sökandens könstillhörighet. *Könsrelaterad förföljelse* däremot avser grunden för förföljelse och innebär att en kvinna förföljs därför att hon är kvinna, medan förföljelsen i sig inte behöver vara könsspecifik för det. För att ytterligare tydliggöra skillnaden mellan dessa två former av förföljelse illustrerar jag med några exempel. Könsspecifik förföljelse kan alltså vara könsstympning, tvångsmässigt utförda aborter, tvångsäktenskap eller våldtäkt. Ett exempel på könsrelaterad förföljelse kan vara att hårda straff utdöms till kvinnor som bryter mot sociala normer i ett samhälle. De sociala eller religiösa normerna i ett land kan kräva att kvinnor bär slöja. Om kvinnan inte bär slöja kan hon bli bestraffad med exempelvis piskning. Bestraffningen som sådan är inte könsspecifik då piskning inte nödvändigtvis är ett övergrepp som drabbar kvinnor specifikt för att de är kvinnor, men orsaken till bestraffningen är hennes kön. Hon som kvinna drabbas för att hon inte rättar sig efter sociala normer som är uppställda just för kvinnor att följa. Könsrelaterad förståelse kan därför förstås som att den har sin grund i rådande föreställningar om kön. Förföljelse på grund av kön omfattar båda typerna av förföljelse men det görs en skillnad mellan grunden till förföljelsen och själva förföljelsen.¹²⁷

¹²⁶ A.a. s. 34.

¹²⁷ Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor (SR 26/2017) s. 5 f. och Prop. 2005/06:6 s. 22 f.

5 Migrationsverket och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning

5.1 Några relevanta principer, processer och begrepp

I detta avsnitt redogör jag för några av asylrättens relevanta principer, processer och begrepp som är av betydelse för den dömande verksamheten inom asylmål i allmänhet, och tillämpningen av manligt nätverk och bedömningen av asylsökande kvinnors skyddsbehov i synnerhet. Jag redogör för vilka delar som bedöms inom ramen för bedömningen av skyddsbehovet samt i vilken ordning som dessa bedöms. Därtill redogör jag för hur skyddsbedömningen genomförs utifrån ett genusmedvetet perspektiv. Följaktligen redogör jag också för den betydelse förföljelse på grund av kön har vid asylutredningen. Principerna, processerna och begreppen som jag redogör för utgör endast en del av Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning. Deras verksamhet som diskursordning utgörs av ett stort spektrum av olika delar som med hänsyn till uppsatsens omfattning och syfte inte vore möjligt att redogöra för här. Jag har därför valt ut de delar som jag anser är av störst betydelse för förståelsen av de delar av Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning som berör manligt nätverk och kvinnors skyddsbehov.

5.1.1 Rättskällor och andra kunskapskällor

Att redogöra för olika centrala delar av asylrätten innebär att jag också uttalar mig om hur olika rättskällor rörande dessa delar ska förstås, vilket gör att jag i större utsträckning blir bunden till de traditionella rättskällorna. Rättskälleläran innefattar olika delar. Som utgångspunkt handlar rättskälleläran om vilka rättskällorna är, deras tyngd i förhållande till varandra samt hur de kan eller bör tolkas. Den formella hierarkin placerar lagar på en första plats, förarbeten och rättspraxis på en andra och tredje plats. I förarbeten presenteras huvudsakligen vad ändamålet med lagen är och därmed hur lagen är tänkt att tolkas och användas för att uppnå det ändamålet. Hur lagen är tänkt att tolkas återspeglas emellertid inte alltid exakt så i rättspraxis då domstolarna i sin tur gör en egen tolkning. De kan göra en samlad bedömning där vilken av rättskällorna som har haft störst tyngd inte tydliggörs.¹²⁸ I den här undersökningen utgörs rättspraxis i huvudsak av domar från migrationsdomstolarna. Vid en fjärdeplats i hierarkin har vi doktrin. En vidare syn på rättskälleläran inkluderar även övriga källor. Övriga källor kan vara sådant material som i sig inte utgör gällande

¹²⁸ Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för författare* (2018) s. 45 f.

rätt men som kan påverka gällande rätt, vilket exempelvis kan vara icke bindande reglering.¹²⁹ Inom asylrätten är rättsliga ställningstaganden och UNHCR:s riktlinjer sådana källor som i sig inte är bindande men som kan påverka tillämpningen av asylrätten. Dessa källor utfärdas i form av rekommendationer och är avsedda att verka vägledande för bedömningen av olika aspekter av asylrätten.

Valet av perspektiv på uppsatsen har lett till att en vidare krets av källor beaktas. Utöver rättsliga ställningstaganden och UNHCR:s riktlinjer beaktar jag också beslut, som inte är en del av de traditionella rättskällorna. Trots att besluten inte har en auktoritativ kraft är de av betydelse. En central del av min granskning är att undersöka huruvida särskilda mönster och sociala strukturer reproduceras. Eftersom Migrationsverket är den första instans som prövar den asylsökande kvinnans skyddsbehov och därutöver utfärdar riktlinjer kring saken, ville jag undersöka om sätten att uttrycka sig på också gör sig gällande i högre rätt. En annan källa inom asylrätten, som kan ses mer som en kunskapskälla, är landinformation. Landinformation utgör kunskap om länder och regioner från vilka människor söker sig till Sverige. Eftersom asylrätten i stora delar handlar om att bedöma personliga och allmänna förhållanden i olika länder anses landinformation vara en nödvändig källa. Förföljelse på grund av kön är ett exempel där landinformation behöver inhämtas för att kunna avgöra vad för typ av förföljelse kvinnor riskerar att utsätta för på grund av sitt kön. I den fortsatta analysen är beslut, rättsfall från migrationsdomstolarna och till viss del rättsliga ställningstaganden av betydelse.

5.1.2 Asylprövningen

5.1.2.1 Bevisprövning: bevisbörda och beviskrav

Med begreppet *bevisbörda* avses det förhållande då den part som påstår något också har som uppgift att bevisa sitt påstående. Detta innebär samtidigt att den part som inte klarar av att bevisa sitt påstående inte heller kan erhålla det som har begärts.¹³⁰ Bevisbördans placering kan växla mellan parterna beroende på vad för typ av mål det rör sig om. I asylmål är det internationellt accepterat att bevisbördan ligger på den asylsökande vilket innebär att det är den sökande som ska bevisa att kriterierna för det skydd som söks är uppfyllda, genom de uppgifter som tillhandahållits till stöd för ansökan. Med andra ord är det den sökande som ska visa att hon har rätt att stanna i form av behov av skydd och inte Migrationsverket som ska bevisa att hon saknar en sådan rätt.¹³¹ Utöver

¹²⁹ Sandgren (2018) s. 45 f.

¹³⁰ Andersson et al. (2018) s. 221.

¹³¹ Prop. 2009/10:31 s. 127.

att ha bevisbördan för skyddsbehovet ansvarar den sökande också för att göra sannolikt avsaknaden av myndighetsskydd i hemlandet. Vid internflyktsbedömningar är det däremot Migrationsverket som har bevisbördan för att ett internt flyktalternativ föreligger.¹³² Den sökande ansvarar emellertid inte ensam för underlaget på vilken bedömningen sker utan Migrationsverket och migrationsdomstolarna har också ett ansvar enligt officialprincipen i form av att ärendet blir tillräckligt utrett, exempelvis genom att begära in vad som anses vara nödvändiga kompletteringar.¹³³

Med bevisbörda följer också ett *beviskrav*, vilket avser den styrka som krävs för att det som påstås ska anses fastställt. Som med bevisbördan så skiljer sig styrkan på beviskravet beroende på måltypen. I asylmål måste den sökande visa att det finns ett behov av skydd genom att göra *sannolikt* att hon har en välgrundad fruktan för förföljelse (eller andra kriterier för uppehållstillstånd).¹³⁴

Inom asylrätten kan en bevislätnadsregel till förmån för den asylsökande tillämpas. Vid fall där vissa omständigheter inte kan bevisas tillämpas denna bevisregel förutsatt att den sökandes uppgifter bedöms vara allmänt trovärdiga. Eftersom den sökande anses vara trovärdig i allmänhet ges hon alltså *tvivelsmålets fördel* (eller benefit of the doubt), som bevisregeln kallas, trots kvarstående osäkerhet.¹³⁵

5.1.2.2 Bedömning av skyddsbehov

I detta avsnitt redovisas hur de delar av flyktingskapsbedömningen som är av störst relevans för granskningen prövas. Bedömningen av flyktingstatus är av betydelse för att den asylsökande kvinnans asylskäl i många fall hör till det som omfattas av flyktingbestämmelsen, i det här fallet förföljelse på grund av kön. Det manliga nätverket tillämpas också i de flesta fallen i förhållande till bedömningen av flyktingstatus. Med utgångspunkt i flyktingbestämmelsen kan bedömningen av huruvida flyktingstatus ska ges eller inte delas upp i flera mindre prövningar.

Bedömningen av flyktingstatus

Till att börja med måste den asylsökande befinna sig utanför det land som hon är medborgare i eller har haft sin vanliga vistelseort, och i det land som hon söker asyl i. Därefter bedöms om den fruktade åtgärden eller behandlingen som den sökande söker asyl för är tillräckligt allvarlig för att

¹³² Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor (SR 26/2017) s. 10 f.

¹³³ Prop. 2009/10:31 s. 127.

¹³⁴ Andersson et al. (2018) s. 243 ff.

¹³⁵ Se MIG 2007:12.

utgöra förföljelse. Detta betyder att den asylsökande kvinnan måste visa att hon riskerar förföljelse vid ett återvändande till hemlandet. I samma veva bedöms om den fruktan som den sökande känner är välgrundad eller inte.

Skydd från staten eller parter/organisationer

Vad den sökande fruktar och flyr från kan delas upp i två kategorier: statlig förföljelse och icke-statlig förföljelse. Begreppet 'statlig' förföljelse innefattar förföljelse från myndigheterna i landet. Här är det centralt att framhålla att skyddsgrundande handlingar begångna av statstjänstemän också är en form av statlig förföljelse oavsett om handlingen begås på en polisstation, i ett häkte, på gatan eller i hemmet. En statsanställd som begår en skyddsgrundande handling på gatan eller i hemmet ska alltså inte ses som en 'personlig' eller 'privat' handling. Dessa handlingar ska också ses som statlig förföljelse. Så här skriver FN om vidden av statlig förföljelse:

The State — either through its agents or public policy — can perpetrate physical, sexual and psychological violence against women. State agents include all people empowered to exercise elements of State authority — members of the legislative, executive and judicial branches, as well as law enforcement officials, social security officials, prison guards, officials in places of detention, immigration officials and military and security forces.¹³⁶

Med 'icke-statlig' menas enskilda aktörer.¹³⁷ Det är som sagt först när den asylsökande har gjort sannolikt att det finns en risk att utsättas för skyddsgrundande behandling från enskilda aktörer, det vill säga *icke-statlig förföljelse*, som det blir aktuellt att bedöma om det finns ett godtagbart myndighetsskydd för personen i hemlandet. Inledningsvis är det därför viktigt att klarlägga vilken typ av förföljelse som den sökande riskerar. Om fruktan avser *statlig förföljelse* aktualiseras normalt sett inte frågan om myndighetsskydd. Frågan som följer är hur ett godtagbart myndighetsskydd ska bedömas. Huruvida myndighetsskyddet i ett land är godtagbart ska bedömas mot bakgrund av om staten kommer att vidta rimliga åtgärder för att förhindra att en person förföljs eller lider allvarlig skada. Vid en sådan här bedömning innebär begreppet "godtagbart" att det måste finnas en juridisk process bestående av nödvändiga rättssäkerhetsgarantier som möjliggör att en polisanmälan om brott kan leda fram till en fällande dom. Innebörden av begreppet ska dock inte förstås som att även de anmälningar av brott där saknar bevisning och gärningsmännen är okända ska leda fram till en fällande dom. I dessa fall bedöms nivån på myndighetsskyddet också vara godtagbar.¹³⁸

¹³⁶ UN General Assembly, In-depth study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General (2006) para 139 s. 43.

¹³⁷ Bexelius (2008) s. 148 och 170.

¹³⁸ Rättsligt ställningstagande angående vad som utgör ett godtagbart myndighetsskydd och förutsättningar för avvisning med omedelbar verkställighet med hänvisning till befintligt myndighetsskydd (SR 17/2017), s. 2 f.

I 4 kap 1 § andra stycket UtIL uttrycks att skyddet ska vara effektivt och varaktigt, vilket ganska så bra överensstämmer med vad som anses vara ett ”godtagbart” myndighetskydd. Enligt både 4 kap 1 § andra stycket i UtIL och artikel 7.1 i skyddsgrundsdirektivet är det endast staten eller parter/organisationer som kontrollerar staten eller en betydande del av dess territorium som kan ge skydd, vilket innebär att det är en uttömmande lista på aktörer som kan ge skydd. I förarbetena framhålls det att med parter eller organisationer avses exempelvis internationella organisationer som FN eller Nato. Andra icke-statliga organ eller stabila statsliknande myndigheter som kontrollerar territoriet det är i fråga om faller också inom ramen för vad som menas med parter eller organisationer.¹³⁹ I det sammanhanget anføres även att i det fall skydd från parter eller enskilda organisationer blir aktuellt ska de kunna erbjuda ett skydd som motsvarar det skydd som staten skulle ha erbjudit.¹⁴⁰

5.1.2.3 Genusmedveten bedömning av flyktingstatus

För att förklara hur en bedömning av flyktingstatus kan göras utifrån ett genusmedvetet perspektiv tar jag utgångspunkt i UNHCR:s riktlinjer om könsrelaterad förföljelse samt i hur Maria Bexelius menar att man kan gå tillväga.¹⁴¹ Jag utgår ifrån den flyktingskapsbedömningen som jag redogör för ovan. Bexelius menar att rekvisiten och begreppen förföljelse, välgrundad fruktan, internflykt samt statens vilja och förmåga att erbjuda skydd kan analyseras i förhållande till könsrelaterade aspekter. För att allas rätt till skydd mot allvarliga kränkningar ska kunna tillgodoses måste ett genusperspektiv anläggas. Ett genusperspektiv kan också anläggas för att lyfta fram mäns erfarenheter, men eftersom min studie utgår ifrån asylsökande kvinnor är det endast denna grupp jag fokuserar på.

Förföljelse

Till att börja med bör det kartläggas om och i sådana fall vad kvinnan har utsatts för tidigare. Ett sådant här tillvägagångssätt förutsätter en förståelse av att kvinnors erfarenheter av förföljelse kan skilja sig från mäns och kan innefatta olika former av könsrelaterat våld. Det ska därför kartläggas vad kvinnan fruktar att hon ska utsättas för vid ett återvändande och om denna fruktan är kopplad till könsbaserat våld, könsdiskriminering eller annan skadlig behandling. Som ett nästa steg kan information om karaktären och konsekvenserna av könsbaserat våld och könsdiskriminerande behandling inhämtas för att förstå hur dessa former av våld drabbar kvinnor i förhållande till deras

¹³⁹ Prop. 2013/14:248 s. 57.

¹⁴⁰ A.a. s. 28.

¹⁴¹ Se också Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor (SR 26/2017) s. 13 ff.

personliga omständigheter, såsom etnicitet, klass, funktionshinder, hälsotillstånd och tidigare trauma. Detta steg handlar om att sätta kunskapen om våld och diskriminering i en kontext. Utöver att detta ska bringa klarhet i hur våldet drabbar de sökande så kastar det också ljus över att det könsbaserade våldet kan ta form på olika sätt. Dessa former ges på så sätt också möjlighet att inkluderas i begreppet förföljelse. UNHCR har exempelvis fastslagit att allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter kan utgöra förföljelse vilket kan förstås som att de förföljelseformer som en kvinna fruktar också bör analyseras i förhållande till eventuella kränkningar av mänskliga rättigheter.¹⁴²

Välgrundad fruktan

Eftersom bedömningen av rekvisitetet 'välgrundad fruktan' både avser någon form av subjektiv och objektiv analys bör man vara särskild noggrann med att identifiera den asylsökande kvinnans personliga omständigheter, hennes tidigare erfarenheter av förföljelse på grund av kön, klargöra hennes uppfattning om den egna situationen samt inhämta kontextbunden landinformation som går att relatera till den sökandes åberopade asylskäl. Med kontextbunden landinformation menas sådan information som ska ta hänsyn till kvinnans specifika situation i landet, såsom förekomsten av könsdiskriminerande lagar, policys, lagtillämpning och olika former av könsbaserat våld.¹⁴³

Statens (o)vilja och (o)förmåga att erbjuda skydd

Bedömningen av statens vilja och förmåga att erbjuda ett godtagbart skydd till den asylsökande görs som huvudregel när den sökande har en välgrundad fruktan för en icke-statlig aktör. För att alla som söker asyl ska få lika möjligheter till skydd måste också förutsättningarna för en sådan bedömning vara lika, vilket kräver en förståelse för att kvinnors möjligheter att få ett godtagbart skydd från staten mot allvarliga kränkningar skiljer sig från mäns möjligheter. En kvinna kan exempelvis bli illa behandlad av polisen och andra rättsvårdande myndigheter samt inte få det stöd som hon är i behov av vid anmälan av brott. Detta till följd av att rättssystemet inte är lyhört för fall som rör våld eller diskriminering mot kvinnor, genom att exempelvis anmälningar inte utreds i tillräcklig stor utsträckning eller att få fall leder till åtal och dom. Genom att inhämta landinformation om hur lagar, rättstillämpning och praktiskt arbete ser ut kring kvinnors rättigheter och om tillgången till statligt skydd, ökar förståelsen för kvinnors olika situationer. Mot bakgrund av detta underlag ska man göra en analys av statens reella möjligheter att ge kvinnan ett godtagbart

¹⁴² Bexelius (2008) s. 113 f och 116.

¹⁴³ A.a. s. 127 ff. och s. 143.

skydd mot den icke-statliga aktören.¹⁴⁴ Denna bedömning är alltså nära sammankopplad med hur internflyktsbedömningen kan prövas utifrån ett genusmedvetet perspektiv.

5.1.3 Manligt nätverk och dess betydelse

I avsnittet om avgränsningar berör jag kort att begreppet manligt nätverk inte är rättsligt reglerat, varken på en nationell eller internationell nivå. En enhetlig och exakt definition av 'manligt nätverk' finns därför inte. I nationell asylrättslagstiftning har begreppet växt fram i rättsliga ställningstaganden, beslut fattade av Migrationsverket, och som ett sista steg i rättspraxis från migrations- och migrationsöverdomstolarna samt Europadomstolen. Jag kommer att utgå ifrån rättsliga ställningstaganden som har utfärdats av Migrationsverket samt tillgänglig landinformation om Afghanistan och Somalia.

5.1.3.1 Det manliga nätverkets roll i Somalia

Samhället som kvinnor i Somalia lever i beskrivs som ett patriarkalt samhälle vilket tar uttryck på olika sätt.¹⁴⁵ I en rapport utfärdad av den brittiska motsvarigheten till Migrationsverket konstateras det bland annat att kvinnors rättigheter i Somalia i viss utsträckning är officiellt sett skyddade i lag. I praktiken har dessa rättigheter ingen genomslagskraft då kvinnorna, när de söker rättvisa, möter kulturella och sociala hinder. Samma rapport konstaterar att kvinnor inte heller har samma rättigheter som män och utsätts för systematisk diskriminering på så sätt att de inte ges tillgång till utbildning, bostad eller politiskt inflytande på samma villkor som män. Sexuellt och könsbaserat våld, såsom våld i hemmet, våldtäkt och sexuella övergrepp är utbrett i hela Somalia till följd av ojämlikhet mellan män och kvinnor. Den bristande eller obefintliga tillämpningen av lagar som rör kvinnors rätt till skydd och upprättelse är också en av anledningarna till det utbredda sanktionerade våldet.¹⁴⁶ Det är således sällsynt att brott mot kvinnor leder till åtal och dom, och straffrihet är på så sätt mer regel än undantag.¹⁴⁷ Eftersom kvinnorna i Somalia emellanåt kan drabbas av övergrepp och stigmatisering när de faktiskt vågar anmäla brott till polisen är det inte många som anmäler det som de har drabbats av. Det rapporteras att de istället upplever rädsla och skam inför att anmäla till polisen.¹⁴⁸ Det har dessutom visat sig att polismyndigheten i Somalia har utsatt kvinnor för våldtäkt. Rapporten framhåller även att i konflikter mellan klaner används våldtäkt och sexuella

¹⁴⁴ Bexelius (2008 s. 152 ff. och UNHCR, Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution (2002) para. III.36.x s. 9.

¹⁴⁵ Lifosrapport: Säkerhetssituationen i Somalia (2019) s. 57.

¹⁴⁶ United Kingdom: Home office, *Country policy and information note – Somalia: women fearing gender-based violence* (2018) s. 5 och s. 12.

¹⁴⁷ A.a. s. 15.

¹⁴⁸ A.a. s. 7.

övergrepp som ett vapen.¹⁴⁹ Till följd av dessa levnadsförhållanden är det generellt sett osannolikt att kvinnor som har utsatts eller fruktar att de ska utsättas för könsbaserat våld kan få tillgång till ett effektivt skydd från statliga myndigheter.¹⁵⁰

Mot bakgrund av detta anses situationen för kvinnor i Somalia vara generellt svår. Migrationsverket framhåller i ett rättsligt ställningstagande att kvinnor utan manligt nätverk har det särskilt svårt utifrån risken för diskriminering och sexuella övergrepp. Det är dock av stor betydelse att uppmärksamma att Migrationsverket också framhåller att även kvinnor med manliga nätverk kan utifrån förhållandena som beskrivs ovan bli utsatta för förföljelse på grund av kön. Trots detta menar Migrationsverket att det finns en direkt korrelation mellan risken att utsättas för förföljelse på grund av kön och tillgången till ett manligt nätverk.¹⁵¹ I sitt ställningstagande redogör Migrationsverket att rättssystemet i samtliga delar av Somalia är så pass bristfälliga vad avser kapacitet och rättssäkerhet att det inte är möjligt att hänvisa en person till att söka myndighetsskydd. Ett godtagbart myndighetsskydd saknas alltså i hela Somalia.¹⁵² Enligt den traditionella rätten i Somalia, så kallade *xeer*¹⁵³, har kvinnor möjlighet att föra sin talan endast genom en manlig släkting. Det betyder emellertid inte att kvinnan egentligen har något att säga till om då besluten fattas av äldre klanmedlemmar. Däremot är kvinnans tillgång till skydd enligt *xeer* endast möjlig genom en manlig släkting. Med andra ord om kvinnan saknar tillgång till ett manligt nätverk finns det ingen som kan föra hennes talan enligt *xeer* i hopp om att få upprättelse och skydd. Ett manligt nätverk kan enligt Migrationsverket vara en make, far, farfar, farbröder, bröder, söner och kusiner på faderns sida. Detta förutsätter dock att släktingarna är vuxna och att det föreligger en nära relation mellan kvinnan och släktingen. Därutöver måste det manliga nätverket uppehålla sig på samma geografiska ort som kvinnan som ska skyddas. Vem som kan utgöra ett manligt nätverk beror alltså på hur nära släkt kvinnan är med mannen samt vad för typ av relation de har.¹⁵⁴ Det faktum att kvinnor som av olika skäl inte har tillgång till manliga nätverk, såsom ensamstående kvinnor, löper större risk att utsättas för våld ska tas hänsyn till vid en interflyktsbedömning. Som utgångspunkt

¹⁴⁹ A.a. s. 13.

¹⁵⁰ A.a. s. 7.

¹⁵¹ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. för personer från Somalia (SR 27/2019) s. 10.

¹⁵² A.a. s. 29.

¹⁵³ *Xeer* kan förstås som ett regelverk för konfliktlösning inom och mellan Somalias klaner som fokuserar på kollektiva lösningar istället för enskilda individer ska få stå till svars. *Xeer* existerar dock bredvid andra juridiska processer vilka används i varierande grad beroende på var man befinner sig i Somalia samt vilka som styr i det aktuella området. Ett exempel på en annan juridisk process är den federala statens provisoriska konstitution. *Xeer* påverkar dock även andra juridiska processer som lyder under just den federala staten och dess konstitution. Se Lifosrapport: Somalia: Kvinnors position i klansystemet (2018).

¹⁵⁴ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. för personer från Somalia (SR 27/2019) s. 10.

ska emellertid inte internflyktsalternativ göras aktuella i fall där manligt nätverk saknas. Sammantaget framhåller Migrationsverket att vid en bedömning av kvinnans utsatthet måste först frågan om klantillhörighet, manligt nätverk och socioekonomisk bakgrund utredas och bedömas. Det är framförallt vid bedömningen av förekomsten av manligt nätverk som klantillhörigheten och klanens betydelse beaktas.¹⁵⁵

5.1.3.2 Det manliga nätverkets roll i Afghanistan

Av UNHCR:s utfärdade riktlinjer framgår det att kvinnor i Afghanistan har begränsat tillgång till utbildning och sjukvård. Begränsad rörelsefrihet, oproportionerliga straff mot så kallade ”moralbrott”, tvångsäktenskap och våld är andra allvarliga svårigheter och utmaningar för kvinnor i Afghanistan. Våld mot kvinnor såväl som diskriminering är utbrett och vanligt förekommande i hela Afghanistan, både i städerna och på landsbygdsområdena. Våld mot kvinnor leder sällan till åtal och dom då straffrihet kring dessa brott förekommer i stor utsträckning. Den oerhört långsamma utvecklingen för kvinnors rättigheter beror på att det finns en bristande vilja hos staten att implementera nya lagar som rör kvinnors säkerhet. Det finns också en bristande vilja att tillämpa de få rättigheter som kvinnor redan har. De allra flesta fall av allvarliga brott mot kvinnor hanteras dock fortfarande av landets traditionella processer för tvistlösningar istället för att åtalas som de ska enligt lag. Det händer också att åklagarmyndigheten hänvisar fall till så kallade *jirgas*¹⁵⁶ vilket ytterligare undergräver kvinnornas ställning i samhället samtidigt som ett system där skadlig praxis utvecklas upprätthålls.¹⁵⁷ I ett rättsligt ställningstagande från Migrationsverket framhålls det att rättsskyddet i Afghanistan är så pass bristfälligt att det inte är möjligt att hänvisa någon till den afghanska staten för myndighetsskydd.¹⁵⁸ Enligt UNHCR är sexuellt och könsbaserat våld ett särskilt stort problem i Afghanistan. Våldet som drabbar kvinnor ökar i Afghanistan och mörkertalet tros vara ännu större. Utöver våldtäkt och andra sexuella övergrepp är hedersvåld, kidnappningar och tvingade aborter förekommande. Rädslan för att stigmatiseras och utsättas för repressalier, av exempelvis familj eller andra män i samhället, utgör även i Afghanistan ett hinder för kvinnor att anmäla det våld som de utsätts för. Kvinnor riskerar att stigmatiseras och utsättas för hot om dem uppfattas som att de inte följer de rådande sociala normerna i landet, såsom krav

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Jirga är en traditionell medlingsprocess i Afghanistan där både konflikter inom enskilda familjer och samhället i stort hanteras. Besluten leder i många fall till våldshandlingar mot kvinnor. Se riktlinjerna UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan (2018) s. 70.

¹⁵⁷ UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan (2018) s. 68 f.

¹⁵⁸ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. från medborgare i Afghanistan (SR 03/2019) s. 2 och 15.

på att klä sig på ett visst sätt och att åtföljas av en manlig släkting när de vistas utomhus i offentligheten. Kvinnor, vilket också inkluderar skilda och änkor, som saknar tillgång till manliga nätverk är särskilt utsatta. De saknar generellt sett resurser för att klara sig sett till de rådande sociala normerna som bland annat begränsar kvinnors möjligheter att arbeta och leva ensamma. Dessutom är risken högre för att utsättas för diskriminering, våld och andra former av övergrepp som kvinna utan manligt nätverk. UNHCR benämner det manliga nätverket som ”male support” vilket talar för att manliga nätverk inte ska förstås som något mer än ett stöd.¹⁵⁹ I interflyktsituationer är kvinnor utan manligt nätverk också särskilt utsatta och enligt Migrationsverket ska detta beaktas vid internflyktsbedömningar.¹⁶⁰ Som huvudregel bedömer Migrationsverket emellertid att internflykt inte är relevant för kvinnor som saknar manliga nätverk. I det här avseendet ska det manliga nätverket bestå av minst en vuxen man som har förmåga att ge stöd och hjälp.¹⁶¹

5.1.4 Förföljelse på grund av kön vid asylutredningen

När asylsökanden som en del av sin berättelse åberopar asylskäl som går att härleda till förföljelse på grund av kön så utgör de skälen en del av bedömningen av huruvida flyktingstatus ska beviljas eller inte. Att enbart vara kvinna i ett land där förföljelse på grund av kön förekommer är inte tillräckligt för att beviljas flyktingstatus. Utöver detta måste den asylsökande kvinnan, enligt Migrationsverket, lämna en tillförlitlig berättelse om sitt skyddsbehov, göra sannolikt att förföljelsen som hon utsätts för är tillräckligt allvarlig och grundar sig i hennes grupptillhörighet. Till sist ska den sökande göra sannolikt att hon inte kan få skydd i hemlandet från myndigheterna.¹⁶²

Till följd av skyddsskälens karaktär måste särskilda aspekter och faktorer tas i beaktande vid bedömningen. I förarbetena har det framhållits att bevisskraven inte ska ställas för höga vid bland annat påståenden om risk för förföljelse. Bevisning som klart styrker att det finns en sådan risk kan sällan presenteras. Den asylsökandes berättelse ska därför anses vara godtagbar om den har bedömts som trovärdig och sannolik.¹⁶³ Detta är av särskild vikt vid utsagor om förföljelse på grund av kön. Den främsta anledningen till att kvinnor nekas asyl är att de inte bedöms vara trovärdiga.¹⁶⁴

¹⁵⁹ UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan (2018) s. 71 ff.

¹⁶⁰ Temarapport: Afghanistan – Säkerhetsläget, potentiellt utsatta personkategorier, situationen för kvinnor, barn hazarer samt internflykt (2016) s. 16.

¹⁶¹ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. från medborgare i Afghanistan (SR 03/2019) s. 19.

¹⁶² Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor (SR 26/2017), s. 5.

¹⁶³ Prop. 1996/97:25 s. 98.

¹⁶⁴ Singer, Debora, ”Falling at each hurdle: assessing the credibility of women’s asylum claims in Europe” i *Gender in refugee law – from the margins to the center* (2014) s. 100.

Kvinnor riskerar i större grad än män att utsättas för våld i det som betraktas som den privata sfären, vilket medför att de får det svårare att ordna fram dokumentation kring övergrepp som våld i hemmet, tvångsäktenskap eller andra former av våld som begås i hemmet eller inom familjen.¹⁶⁵ Förutom att det är svårt för kvinnor att bevisa sådana övergrepp kan det också vara svårt att fastställa skador som uppstått till följd av exempelvis fysiskt eller sexuellt våld. Skadorna är inte alltid synliga och permanenta fysiska skador lämnas inte heller alltid på kroppen. Myndigheter kan också generellt sett vara ovilliga att bidra med säkrandet av bevis och dokumentation avseende övergrepp som de betraktar som privata angelägenheter.¹⁶⁶ I kulturer som i Somalia och Afghanistan anses skulden för våldshandlingar som våldtäkt och andra sexuella övergrepp generellt sett falla på kvinnan, vilket medför att kvinnor får svårt att tala om övergreppen på grund av skam och skuld. Känslorna av skam och skuld i kombination med risken att stigmatiseras och utsättas för hot mot sitt liv gör att kvinnor också är mindre benägna att anmäla övergrepp. Därtill kan trauma som en följd av övergreppen leda till koncentrationssvårigheter och att minnet påverkas. Bristen på detaljer i den asylsökande kvinnans berättelse borde därför inte som utgångspunkt bedömas som att den sökande och berättelsen inte är trovärdig. Avsaknaden av detaljer bör istället ses som en konsekvens av övergreppen.¹⁶⁷

I motiven till förarbetena anges det att vid bedömningen av den sökandes skyddsskäl måste det beaktas att uppgifterna kan vara mycket känsliga för den sökande. Det anges vidare att utredningarna därför måste genomföras på ett sätt som tar hänsyn till att det kan vara svårt för sökanden att dela med sig av sina upplevelser. Bedömningar av skyddsskäl som grundar sig i förföljelse på grund av kön kräver utförliga utredningar och goda kunskaper hos handläggare om situationen i den asylsökandes hemland, framförallt om kvinnors livsvillkor och deras sociala position i samhället.¹⁶⁸ I förarbetena fastställs det också att det vid bedömningar av förföljelse på grund av kön är centralt att samhällsstrukturerna i den asylsökandes hemland beaktas. En sökande som riskerar att bli utsatt av enskilda för förföljelse på grund av kön kan exempelvis vägras skydd från myndigheterna i sitt hemland till följd av rådande politiska, sociala och/eller kulturella strukturer. I ett sådant sammanhang får dessa strukturer också anses innefatta det som betecknas som könsmaktsstrukturer och då kan den sökande bedömas vara flykting.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Singer (2014) s. 98.

¹⁶⁶ Migrationsverket, Gender-based persecution: Guidelines for investigation and evaluation of the needs of women for protection (2001) s. 15 f.

¹⁶⁷ Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor (SR 26/2017) s. 8 och Gender-based persecution: Guidelines for investigation and evaluation of the needs of women for protection (2001) s. 16.

¹⁶⁸ Prop. 2005/06:6 s. 2.

¹⁶⁹A.a. s. 28.

6 Konstruktioner av den asylsökande kvinnan i förhållande till det manliga nätverket i beslut och rättspraxis

I det här kapitlet analyserar jag beslut från Migrationsverket och domar från migrationsdomstolarna genom att undersöka hur dessa institutioner uttrycker sig om manligt nätverk, och därmed indirekt hur de uttrycker sig om den asylsökande kvinnan i förhållande till det manliga nätverket. För att man ska kunna förstå hur jag tar mig an analysen måste det först klargöras hur jag förstår dessa institutioners sätt att uttrycka sig på. I varken besluten eller domarna uttrycker Migrationsverket eller migrationsdomstolarna sig specifikt om asylsökande kvinnor eller manliga nätverk. Det handlar snarare om hur de uttrycker sig om sådana aspekter och element som på olika sätt utgör delar av den asylsökande kvinnan respektive manligt nätverk. Uttrycken om diverse aspekter och element ska förstås som diskurser och tillsammans skapar de konstruktionerna av den asylsökande kvinnan och manliga nätverk. För att kunna genomföra den här delen av analysen har jag till min hjälp analysverktyget modalitet (se kapitel 2).

6.1 Diskursen om manligt nätverk som avgörande för skyddsbehovet

I det följande redogör jag för ett antal beslut och domar. I dessa beslut och domar bedömer Migrationsverket flera olika möjligheter till uppehållstillstånd för den sökande, däribland uppehållstillstånd som flykting. Jag fokuserar enbart på de delar av besluten och domarna där den sökande både har beviljats och inte har beviljats flyktingstatusförklaring på grund av tillgång till eller avsaknad av ett manligt nätverk. Jag inleder med avslagen och fortsätter därefter med bifallen.

Beslut 1

Det första beslutet från 2015 handlar om en kvinna som har flytt från Afghanistan på grund av den allmänna säkerhetssituationen. Hon har inga släktingar kvar då hennes ena dotter och son dödades i Afghanistan. Hon kan inte återvända till Afghanistan för att hon är en ensam äldre kvinna i avsaknad av manligt nätverk samt då hon på grund av sin hälsa och ålderdom är beroende av sin dotter som bor i Sverige.

Till att börja med gör Migrationsverket en bedömning av trovärdigheten i de uppgifter som den asylsökande har presenterat till grund för sin asylansökan. Migrationsverket skriver bland annat så här:

Donjeta Krasniqi

”Mot bakgrund av anförda asylskäl har verket har att ta ställning till om du har gjort sannolikt att du saknar manligt nätverk i Afghanistan [...] Migrationsverket finner inledningsvis inte skäl att ifrågasätta uppgifterna om att din dotter och son har dödat i Afghanistan [...] Oaktat detta har du inte inkommit med några handlingar till stöd för att du i övrigt saknar släkt i Afghanistan.”

Migrationsverket skriver också så här:

”Migrationsverket finner inte skäl att ifrågasätta att du på grund av din ålder är i behov av hjälp och assistans i ditt vardagliga liv. Det finns däremot skäl att ifrågasätta dina uppgifter om att du saknar ett socialt och manligt nätverk i Afghanistan.”

Vad Migrationsverket i det här fallet syftar på är att den asylsökande kvinnans uppgifter om sitt äktenskap skiljer sig från dotterns uppgifter om äktenskapet vid tiden för hennes ansökan om uppehållstillstånd år 2003. Vid sin ansökan uppgav dottern att den sökande och hennes make fortfarande var gifta och levde tillsammans. Den sökande själv har sagt att hennes äktenskap har varit över sedan en lång tid tillbaka och att de därför inte heller har levt tillsammans på många år. Den sökandes förklaring till detta var att det är ”kulturellt känsligt” att formellt skilja sig i Afghanistan varför det har skett under radarn. Migrationsverket ansåg dock inte att det var en giltig förklaring. Migrationsverket ansåg därför att hon fortfarande bodde med sin man och därmed hade tillgång till ett manligt nätverk. Migrationsverket konstaterar vidare att i det fall hon inte längre skulle bo med sin man har hon också andra släktingar bestående av en svåger, svärdotter och vuxna barnbarn. Detta gör Migrationsverket trots att de gjort en första bedömning där de bedömt att den sökande inte varit trovärdig i sin berättelse avseende det manliga nätverket bestående av hennes make. Jag tolkar denna vidare bedömning som att Migrationsverket egentligen inte kan vara säkra på om den sökande faktiskt bor kvar med sin make eller inte och försöker därför säkra upp sig med den senare bedömningen.

Eftersom den asylsökande har åberopat avsaknaden av manligt nätverk som ett av flera asylskäl är det inte orimligt att Migrationsverket inkluderar det manliga nätverket i bedömningen. Det som emellertid utmärker sig är att Migrationsverket fokuserar en stor del av flyktingsstatusbedömningen på det manliga nätverkets existens. Redan i denna första del av prövningen som avser bedömningen av uppgifternas trovärdighet slås det fast att det är viktigt att fastställa huruvida den sökande har tillgång till ett manligt nätverk eller inte. Att Migrationsverket uttrycker, som de gör i det första citatet, att de saknar bevisning i form av ytterligare handlingar till stöd för att den sökande i övrigt saknar släkt, anser jag också signalerar att utredningen av huruvida den sökande har tillgång till ett manligt nätverk är viktig för att kunna bedöma skyddsbehovet.

Det visar sig att den asylsökande kvinnans påstådda avsaknad av ett manligt nätverk spelar en stor roll i Migrationsverkets sammanfattade bedömning av den asylsökande kvinnans asylskäl. Migrationsverket gör följande bedömning angående ovanstående asylskäl:

”Migrationsverket ifrågasätter inte att kvinnor är en särskilt utsatt grupp i Afghanistan. Som framkommer ovan har du emellertid inte lämnat tillförlitliga uppgifter till stöd för att du saknar manligt nätverk i din hemprovins. Det finns därför inte stöd för att du på grund av kön och ålder är så särskilt utsatt att du skulle riskera skyddsgrundande behandling.”

Det finns flera olika saker en kan säga om det här stycket. Av stycket ovan kan en utläsa att Migrationsverket bygger sin bedömning av huruvida den asylsökande kvinnan riskerar att utsättas för skyddsgrundande behandling (vilket är detsamma som att riskera förföljelse) på två faktorer; att kvinnor är en särskilt utsatt grupp i Afghanistan och att den sökande inte har gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk. Att kvinnor är en särskilt utsatt grupp är ett faktum som stöds av den landinformation som finns om kvinnors sociala ställning i Afghanistan. Med nästa mening menar Migrationsverket att den sökande som kvinna är utsatt, men inte tillräckligt utsatt eftersom hon enligt Migrationsverket inte har gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk.

Av landinformation framgår att kvinnor i det här avseendet tillhör en särskilt utsatt grupp och riskerar därmed att utsättas för förföljelse på grund av kön. Det framgår också att som kvinna utan manligt nätverk är risken något högre för att utsättas för diverse övergrepp. Vad Migrationsverket gör i den här bedömningen är att de använder denna information på ett sätt så att de kan göra gällande att den asylsökande kvinnan med tillgång till manligt nätverk inte riskerar att utsättas för förföljelse på grund av kön. Det är här som det blir problematiskt. Att Migrationsverket bedömer att den asylsökande kvinnan inte riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön för att hon inte gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk, tyder på att Migrationsverket gör en koppling mellan avsaknaden av ett manligt nätverk och risken för att utsättas för förföljelse på grund av kön. Med andra ord att det skulle finnas en korrelation mellan avsaknaden av ett manligt nätverk och risken för att utsättas för förföljelse på grund av kön. I beslutet uttrycks inte detta med stöd i någon källa, vilket betyder att det är ett påstående som Migrationsverket inte har något stöd för. Sättet som Migrationsverket uttrycker sig på signalerar en hög affinitet, det vill säga att Migrationsverket uttrycker detta med så pass hög säkerhet att påståendet framställs som objektivt och naturligt givet.

När Migrationsverket gör en tolkning eller bedömning i beslutet så framgår det tydligt i form av att de exempelvis ”finner”, ”bedömer” eller ”anser”. När Migrationsverket däremot ska tolka det faktum att kvinnor utan manligt nätverk i högre utsträckning kan riskera förföljelse på grund av kön, så uttrycks inte deras slutbedömning som en tolkning. I formuleringen framgår det inte att detta är något som Migrationsverket själva anser. Eftersom Migrationsverket inte har något stöd för denna slutsats är det vilseledande av dem att formulera sin tolkning som om det vore ett faktum. Min bedömning är att Migrationsverket i det här fallet har använt sig av objektiv modalitet för att kunna lägga fram sin tolkning som fakta. Följderna av detta blir också att tolkningen kommer att uppfattas som kunskap, som en viss form av sanning, vilket begränsar utrymmet att ifrågasätta sådana uttalanden.

Utöver det här sättet att fastställa denna slutsats som en form av kunskap och sanning, så förstärks den processen av att Migrationsverket i beslutet inte inkluderar landinformation om kvinnors svåra situation i Afghanistan. Med det menar jag att landinformationen inte tillämpas i förhållande till den asylsökande kvinnans individuella asylskäl och personliga förhållanden. Av beslutet framgår det att den asylsökande är en ensam äldre kvinna med hälsoproblem. Ensamheten, åldern och hälsan är faktorer som ska beaktas i förhållande till hur situationen ser ut för kvinnor i Afghanistan, och i en sådan bedömning pröva om och i sådana fall vad den sökande skulle kunna riskera vid ett återvändande. Detta är alltså något som Migrationsverket inte gör och den sökande får i stället försöka göra sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk. Skyddsbedömningen stannar av i de fall där Migrationsverket har bedömt att den sökande inte har lyckats göra det sannolikt, och att hon därmed har ett manligt nätverk. Diskursen kring det manliga nätverkets betydelse i skyddsbedömningen har skapat ramar för vad som kan prövas och inte prövas, vilket i det här fallet exkluderar bedömningen av andra faktorer som kan vara relevanta för skyddsbedömningen.

Beslut 2

En kvinna från Somalia sökte asyl för att hon vid ett återvändande till Somalia riskerade att bli tvångsgift med en Al-Shabab-medlem. Al-Shabab hade föreslagit att den asylsökande kvinnan skulle gifta sig med en av deras medlemmar och ansluta sig till deras organisation. Den asylsökande skulle återkomma med ett besked dagen efter, men hon återvände aldrig till marknaden hon hade arbetat på där Al-Shabab först kontaktade henne. Al-Shabab besökte också hennes familjs hem för att rekrytera hennes bror och i samband med det uppstod tumult som ledde till faderns död. Efter faderns död tog den sökandes farbröder över ansvaret att gifta bort henne till hennes avlidna systems make. Vid ett återvändande riskerade den sökande också att bli bortgift mot sin vilja.

Eftersom den asylsökande kvinnan enligt Migrationsverkets bedömning inte har gjort sannolikt sin hemvist framhåller Migrationsverket att hennes allmänna trovärdighet har påverkats. Till följd av detta menar Migrationsverket att det finns skäl att ifrågasätta den sökandes uppgift om att hon skulle sakna ett manligt nätverk vid ett återvändande till Somalia. Migrationsverkets bedömning rörande risken att utsättas för skyddsgrundande behandling blir denna:

”Vid en sammantagen bedömning finner Migrationsverket att du inte gjort sannolikt att du saknar ett fungerande nätverk vid ett återvändande. Du kan därför ej anses riskera att utsättas för skyddsgrundande behandling.”

Formuleringen i detta beslut skiljer sig till viss del från formuleringen i föregående beslut. Migrationsverket behandlar återigen risken för att utsättas för förföljelse på grund av kön som en direkt följd av att den sökande saknar ett manligt nätverk. Eftersom den sökande inte gjort sannolikt avsaknaden av ett manligt nätverk riskerar hon enligt Migrationsverket inte att utsättas för skyddsgrundande behandling. Med andra ord om du har ett manligt nätverk riskerar du inte att utsättas för förföljelse på grund av kön. Denna del stämmer överens med innebörden av slutsatsen i föregående beslut.

Däremot uttrycks denna slutsats på ett något annorlunda sätt. I sitt konstaterande av denna slutsats uttrycker Migrationsverket ett ”anses”. Alltså att de ”anser” att den sökande inte riskerar att utsättas för skyddsgrundande behandling för att hon inte gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk. Det här betyder att denna slutsats inte har uttryckts med lika stor säkerhet som den uttrycktes i föregående beslut. Att Migrationsverket ”anser” uttrycks alltså med låg affinitet, det vill säga med en viss lägre säkerhet. Uttalandet framställs på så sätt inte som lika objektivt och naturligt givet som i föregående beslut. Att uttalandet är uttryckt med en lägre säkerhet hör ihop med att användningen av objektiv modalitet också är låg. Migrationsverkets användning av uttrycket ”anses” talar för att det är just en bedömning som de har gjort, och inte en bedömning som har omformulerats till att framstå som ett faktum, vilket Migrationsverket gjorde i det förra beslutet. Utrymmet att ifrågasätta huruvida det faktiskt är så att det endast är kvinnor utan manligt nätverk som riskerar att utsättas för förföljelse på grund av kön vidgar sig.

Landinformationen om kvinnors situation i Somalia liknar den som rör kvinnors situation i Afghanistan. Kvinnors situation beskrivs som generellt svår och särskilt svår för kvinnor utan manligt nätverk. I ett rättsligt ställningstagande utfärdat av Migrationsverket framgår det dock uttryckligen att ”risken att utsättas för förföljelse pga. kön är direkt relaterad till det skydd som kan

finnas i ett manligt nätverk” samtidigt som de skriver att även kvinnor med manliga nätverk kan utifrån förhållandena i Somalia bli utsatt för förföljelse på grund av kön.¹⁷⁰ Om kvinnor med manliga nätverk också riskerar att utsättas för förföljelse på grund av kön är risken att utsättas för förföljelse på grund av kön de facto inte direkt relaterad till avsaknaden av ett manligt nätverk. Det är direkt motsägelsefullt och troligtvis förvirrande för den som ska pröva frågan om förföljelse på grund av kön. I det här beslutet kan vi se att det är det första sättet att se på det manliga nätverkets roll i förhållande till den asylsökande kvinnans skyddsbehov som har vunnit mark. Att detta i beslutet dock uttrycks som att Migrationsverket ”anser” tolkar jag som att det ska signalera att även kvinnor med manliga nätverk kan riskera förföljelse på grund av kön. Migrationsverket har alltså formulerat sig på ett sätt så att det framgår att det är en bedömning som de har gjort. Trots detta får det manliga nätverket en stor betydelse i skyddsbedömningen när andra faktorer som kan vara relevanta för skyddsbedömningen inte inkluderas och prövas. Precis som i föregående fall skapas denna diskurs också genom det som inte prövas, vilket i det här fallet innebär att andra omständigheter eller faktorer inte inkluderas.

I det här fallet exempelvis åberopar den asylsökande att hon vid ett återvändande till Somalia riskerar tvångsgifte. Tvångsgifte är ett återkommande problem i Somalia som drabbar kvinnor just för att de är kvinnor.¹⁷¹ Att riskera tvångsgifte vid ett återvändande faller också inom vad förföljelse kan utgöra. Trots detta saknas en utredning kring dessa asylskäl från Migrationsverkets sida. Det saknas en utredning kring vad denna behandling skulle innebära för den asylsökande kvinnan. Det saknas framförallt en utredning kring hur tillgången till ett manligt nätverk skulle kunna skydda henne från sådan skyddsgrundande behandling, särskilt när inte ens myndighetsskyddet i Somalia har bedömts vara tillräckligt godtagbart för att skydda kvinnor från sådana övergrepp. Min poäng och bedömning är att när sådana här diskussioner utesluts förstärks enbart diskursen om att det manliga nätverket skulle vara avgörande för den asylsökande kvinnans skyddsbehov.

Genom att det i ett rättsligt ställningstagande konstateras att risken för förföljelse på grund av kön är en direkt följd av att den sökande inte har något manligt nätverk samtidigt som Migrationsverket i sin bedömning inte prövar andra sätt som den asylsökande kvinnan kan vara utsatt på, etableras en bild av att asylsökande kvinnor i Somalia endast är i behov av skydd när de saknar ett manligt nätverk. I beslut 1 och i besluten som följer nedan har samma bild av den asylsökande kvinnans skyddsbehov etablerats. Detta trots att Migrationsverket i de rättsliga ställningstagandena för

¹⁷⁰ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. för personer från Somalia (SR 27/2019) s. 10.

¹⁷¹ Se Lifosrapport: Somalia: Kvinnors position i klansystemet (2018) s. 21.

situationen i Afghanistan inte har dragit samma slutsats kring korrelationen mellan avsaknad av manligt nätverk och risken att utsättas för förföljelse på grund av kön.

Beslut 3

En ung kvinna som är född i Afghanistan men uppvuxen i Iran flydde och sökte asyl för att hennes pappa hade fiender i Afghanistan, och vid ett återvändande till Afghanistan riskerade hon att bli dödad, våldtagen, bortgift eller tvingad att bli slav.

Rörande omständigheterna som avser att den sökandes pappa hade fiender i Afghanistan bedömde Migrationsverket att de var vaga och inte tillförlitliga varför dessa omständigheter inte lades till grund för vad den sökande kunde riskera vid ett återvändande till Afghanistan.

Eftersom den sökande även hade uppgett att hon vid ett återvändande till Afghanistan riskerade att bli dödad, våldtagen, bortgift eller tvingad till att bli slav prövade Migrationsverket också huruvida den sökande kunde riskera att utsättas för förföljelse på grund av kön. Så här skriver Migrationsverket i den här delen av bedömningen:

”Som kvinna tillhör du en särskilt utsatt grupp i Afghanistan enligt Migrationsverkets rättsliga ställningstagande angående säkerhetssituationen i Afghanistan. Ensamma kvinnor är särskilt utsatta för våld och en kvinna som saknar ett manligt nätverk eller på annat sätt är utsatt kan riskera förföljelse på grund av sitt kön. Det finns ingenting i ditt ärende som tyder på att du skulle vara särskilt utsatt som kvinna i Afghanistan. Du har ett manligt nätverk i Afghanistan då du kommer återvända med din pappa och bror. Du har därmed inte gjort sannolikt att du riskerar att bli bortgift, våldtagen eller att du riskerar att utsättas för flyktinggrundande förföljelse enligt 4 kap. 1 § UtL på grund av att du är kvinna.”

Migrationsverket konstaterar att den asylsökande som kvinna tillhör en särskilt utsatt grupp. I de kommande meningarna däremot uttrycker Migrationsverket sig tvetydigt. De skriver att det inte bara är kvinnor som saknar manligt nätverk som kan riskera förföljelse på grund av sitt kön utan också kvinnor som på *andra sätt är utsatta* kan riskera förföljelse på grund av sitt kön. Att det enbart skulle vara kvinnor som saknar manligt nätverk som riskerar förföljelse på grund av sitt kön uttrycks därmed inte med lika hög säkerhet som det exempelvis uttrycks i beslut 1. Mellan hög och låg affinitet finns grader av säkerhet där ett uttalande kan uttryckas med mer eller mindre säkerhet. Likväl bedömer jag att det uttrycks med hög säkerhet sett till att kvinnor utan manligt nätverk specifikt utpekade som den grupp som riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön, och det görs utan någon antydning till osäkerhet. Till följd av detta framställs påståendet som självklart,

vilket lämnar ett litet utrymme för att förstå att även kvinnor med manligt nätverk kan riskera att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön.

Eftersom det konstateras att det är kvinnor utan manligt nätverk som riskerar förföljelse på grund av kön och Migrationsverket bedömer att den sökande inte saknar ett manligt nätverk, riskerar den sökande inte att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön enligt det konstaterandet. Med grund i att det tidigare påståendet uttrycks med hög säkerhet kan Migrationsverket med hjälp av objektiv modalitet formulera vad som egentligen är en bedömning i de tre sista meningarna till ett faktum som de konstaterar. Valet av objektiv modalitet bidrar också till att det inte går att spåra varifrån uttalandet kommer varför det i stället uppfattas som allmängiltigt. Därmed konstateras återigen att risken för att utsättas för förföljelse är en direkt följd av avsaknad av manligt nätverk.

Precis som i beslut 1 och 2 utreder Migrationsverket inte heller i det här beslutet det faktiska skyddsbehovet. Att risken för att utsättas för förföljelse på grund av kön beaktas som en direkt följd av den sökandes avsaknad av manligt nätverk, medför att den sökande först måste göra sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk. Först därefter gör den sökande sannolikt att hon har ett skyddsbehov på grund av sitt kön. Ett sådant här tillvägagångssätt beaktar inte om det finns en risk för den asylsökande att dödas, utsättas för våldtäkt eller bli bortgift. Huruvida den asylsökande kvinnan med ett manligt nätverk fortfarande skulle kunna riskera att utsättas för dessa skyddsgrundande åtgärder är inte något som utreds. Migrationsverket konstaterade enbart att det inte fanns något som tydde på att den sökande skulle kunna vara särskilt utsatt. Mot bakgrund av detta bedömer jag att resonemangen kring det manliga nätverket som avgörande för skyddsbehovet, hindrar en utredning om vad kvinnan kan riskera att utsättas för bortom det manliga nätverket. Diskursen i sig är nämligen utformad på det sättet att det inte fyller någon funktion att utreda vad en asylsökande med manligt nätverk kan riskera att utsättas för eftersom hon inte bedöms ha ett skyddsbehov i sådana fall.

Beslut 4

Den asylsökande kvinnan är från Afghanistan men flydde till Iran med sin familj när den sökande och hennes familj blev utsatta av talibanerna på grund av att den sökandes bror arbetade som tolk för utlänningar i Afghanistan. Väl i Iran fick den sökande och familj avslag på sin ansökan om tillstånd och för att inte vistas illegalt i Iran var den sökande med familj tvungna att återvända till Afghanistan. Den sökandes far ville inte att hon skulle följa med tillbaka till Afghanistan på grund av den svåra situationen för unga kvinnor varför han bestämde sig för att gifta bort dottern till en

man i Iran. Den sökandes make och familj behandlade henne dåligt och till följd av det flydde den sökande från Iran. Föräldrarna återvände till Afghanistan där fadern avled och modern tvingades att bo med sina döttrar och deras makar som behandlade henne illa för att den sökande lämnade sin make i Iran. Den sökandes make hade letat efter henne och sagt att han skulle döda henne.

Migrationsverket bedömer som vanligt trovärdigheten i den sökandes uppgifter. Migrationsverket skriver så här rörande den del som avser förföljelse på grund av kön:

”Vidare bedömer Migrationsverket att du lämnat sammanhängande och detaljerade uppgifter om att du inte har ett manligt nätverk vid ett återvändande till Afghanistan.”

Att Migrationsverket bedömer att den sökandes uppgifter rörande ett manligt nätverk är trovärdiga innebär att den sökande har gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk. Dessa uppgifter ligger därför till grund för bedömningen av huruvida den sökande riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön.

Den sammantagna bedömningen av risken för att utsättas för skyddsgrundande behandling på grund av kön lyder så här:

”Enligt tillförd landinformation framgår det att kvinnors frihet i det afghanska samhället är väldigt begränsad om det saknas ett manligt nätverk. Detta har medfört en stor utsatthet för kvinnor. Regeringen saknar dessutom förmåga att stödja kvinnoledda hushåll. [...] Bestraffningar av kvinnor inom parallella rättsstrukturer pågår alljämt.”

”Migrationsverket bedömer att du gjort tillförlitligt att du saknar ett familj nätverk i Afghanistan. En kvinna som saknar ett manligt nätverk eller på annat sätt är utsatt kan riskera förföljelse på grund av kön. Du är därför flykting.”

Det bedömningen säger är att eftersom kvinnor som saknar manligt nätverk i Afghanistan är väldigt utsatta och den sökande har gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk så riskerar hon att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön. Hon är därför flykting. Den här bedömningen, så som den argumenterats och formulerats, ger uttryck för att den sökande ansågs ha ett skyddsbehov endast för att hon saknade ett manligt nätverk. Jag anser att denna bedömning på ett tydligt sätt illustrerar diskursen om det manliga nätverket som avgörande för skyddsbehovet. Till att börja med genomsyrar frågan om det manliga nätverkets existens hela flyktingstatusbedömningen. Från trovärdighetsbedömningen till den slutliga bedömningen. Om inte det manliga nätverket hade utgjort en sådan avgörande faktor så hade den skyddsgrundande behandlingen, som den sökande framfört att hon skulle riskera vid ett återvändande, också varit intressant för en trovärdighetsbedömning. Med andra ord de asylskäl som den sökande åberopat. I det här fallet var avsaknad av manligt nätverk inte ett av dessa asylskäl.

I det här beslutet formulerar Migrationsverket sig på ett liknande sätt som i beslut 3. Utöver att Migrationsverket skriver att det är kvinnor som saknar manligt nätverk som riskerar förföljelse på grund av sitt kön, skriver de också att kvinnor som på *andra sätt är utsatta* kan riskera förföljelse på grund av kön. Det är denna typ av formulering och tvetydighet som bidrar till att uttrycket, trots dess höga säkerhet, yttras med en viss mindre säkerhet. Att den sökande bedöms ha ett skyddsbehov för att hon saknar ett manligt nätverk uttrycks dock med hög säkerhet. Som jag har nämnt tidigare så blir konsekvenserna av det att påståendet framställs som självklart. Denna typ av framställning anser jag också öppnar upp för en motsatsvis tolkning, det vill säga att den kvinna som *har* ett manligt nätverk att tillgå redan är *skyddad* från skyddsgrundande behandling. Denna bedömning väcker därför frågan om den sökande hade ansetts ha ett skyddsbehov för förföljelse på grund av kön vid det fall hon hade haft tillgång till ett manligt nätverk. Det går inte att säga något allmängiltigt om det sett till antalet beslut jag har analyserat. De beslut jag däremot har analyserat tyder på att den sökande inte hade ansetts ha ett skyddsbehov om hon hade haft tillgång till ett manligt nätverk.

Dom 1

Utgångspunkten för migrationsdomstolens bedömning av den sökandes skyddsbehov är huruvida den sökande har gjort sannolikt att hon saknar ett manligt nätverk vid ett återvändande. Så här skriver domstolen:

”Migrationsdomstolen konstaterar till att börja med att kvinnor utan manligt nätverk i Afghanistan är en sådan utsatt grupp som kan riskera förföljelse på grund av kön. En avgörande fråga vid bedömningen av om [den asylsökande] är i behov av internationellt skydd är därför om hon har gjort sannolikt att hon saknar manligt nätverk vid ett återvändande till Afghanistan.”

Redan i första meningen konstaterar domstolen att det är kvinnor utan manligt nätverk som tillhör en utsatt grupp som kan riskera förföljelse på grund av sitt kön, vilket försvårar en bedömning av andra sätt som den sökande som kvinna kan vara utsatt. De resterande delarna av bedömningen går enbart ut på att utreda huruvida den sökande har ett manligt nätverk eller inte. Eftersom domstolen bedömde att den sökande saknade ett manligt nätverk så ansåg de att hon därför riskerade förföljelse på grund av kön. I detta fall uttryckte sig domstolen på ett sätt som fick deras bedömning att framstå som en faktisk bedömning. Med andra ord uttryckte de sig inte med hög säkerhet och påståendet framstår inte i lika hög utsträckning som objektivt och självklart. Eftersom uttalandet faktiskt är uttryckt som en bedömning gör sig objektiv modalitet inte gällande här.

Dom 2

Denna dom utmärker sig också för att domstolen har gjort en direkt koppling mellan risken att utsättas för förföljelse på grund av kön och avsaknaden av ett manligt nätverk. Så här skriver domstolen:

” Vid en sammantagen bedömning har [den asylsökande] gjort sannolikt att hon saknar tillgång till ett manligt nätverk i Mogadishu. Eftersom risken att utsättas för förföljelse på grund av kön är direkt relaterad till skyddet genom sådant nätverk, har hon gjort sannolikt att hon på grund av att hon är kvinna känner en välgrundad fruktan för förföljelse enligt flyktingbestämmelsen i 4 kap. 1 § UtLL.”

Det är formuleringen i den andra meningen i stycket som sätter tonen för den slutliga bedömningen. Domstolen uttrycker sig med absolut högsta säkerhet. Enligt domstolens sätt att formulera sig på finns det ingen tvekan om att risken för att utsättas för förföljelse på grund av kön är en direkt följd av den sökande saknar ett manligt nätverk. Det framgår inte heller att det är en bedömning som domstolen har gjort i det här fallet. Domstolen uttrycker exempelvis inte att de ”anser” att det finns en direkt koppling mellan det ena och det andra. Jag anser därför att domstolens bedömning med hjälp av objektiv modalitet i stället har framställts som om det vore ett faktum. Jag anser att detta är något av ett större problem när det förekommer inom migrationsdomstolarna eftersom migrationsdomstolarnas avgöranden kan få prejudicerande verkan, och därmed finns det en risk för att det här sättet att se på manligt nätverk etablerar sig på ett bredare plan och blir en vanligt förekommande bedömning.

Att domstolen har bedömt att det är skyddsgrundande i sig att sakna ett manligt nätverk anser jag öppnar upp för en motsatsvis tolkning, precis som i beslut 4, om att en kvinna som har ett manligt nätverk är skyddad från sådan skyddsgrundande behandling. Det bör troligtvis vara svårare för kvinnor som inte kan göra sannolikt att de saknar ett manligt nätverk att erhålla skydd. De fallen som har analyserats här har visat att skydd inte beviljas när den sökande inte har kunnat göra sannolikt avsaknaden av ett manligt nätverk.

6.2 Diskursen om manligt nätverk som ett godtagbart skydd

Eftersom det manliga nätverket bedöms i samband med skyddsbehovet så kan Migrationsverket redan vid skyddsbedömningen komma fram till att de återopade skyddsskälerna inte är att anse som förföljelse. En bedömning av myndighetsskyddet blir därmed överflödigt, vilket blir ett sätt för Migrationsverket att inte behöva pröva myndighetsskyddet. I det följande kan man läsa utdrag av de olika besluten som visar hur en bedömning av det manliga nätverket kan se ut, och där bedömningar av huruvida hemlandet kan erbjuda den sökande ett myndighetsskydd utelämnas i nästan alla fall.

”Det rör sig bl.a. om en svåger, svärdotter och vuxna barnbarn. Även i det fall du inte längre skulle bo med din make har du därför tillgång till ett social och manligt nätverk i Afghanistan.”¹⁷²

”Du uppger att din mor och lillasyster lever tillsammans med släktingar och klan [...]”¹⁷³

” [...] kvinnans talan vid konfliktsituationer förs genom xeer. Kvinnan vänder sig till sitt manligt nätverk eller klanen/stora familjen för att få sin talan prövad i sak. Det är inte alltid som kvinnor får framgång med sin talan på det sättet men xeer är ett sedvanligt rättsinstrument att lösa konfliktsituationer i Somalia. [...] Vidare har du inte heller försökt att använda dig av de inhemska myndigheterna i landet. Migrationsverket känner till att de inhemska myndigheterna i Somalia saknar vilja och förmåga att erbjuda skydd och som enskild individ kan man inte hänvisas till dem för att få hjälp.”¹⁷⁴

”Även om trovärdighetsbristerna inte hade funnits kan det av din redogörelse inte anses tydligt framgå att du saknar tillgång till manligt beskydd; såvitt har framgått av din berättelse är du alltjämt gift med din make i Afghanistan.”

”Den individuella risken för dig vid ett återvändande till din hemprovins att utsättas för urskillningslöst eller annat våld i anledning av den väpnade konflikten där framstår inte som särskilt hög, detta då du inte gjort sannolikt att du saknar ett manligt beskydd.”¹⁷⁵

När frågan om manligt nätverk aktualiseras i skyddsbedömningen konstateras enbart vilka som skulle kunna utgöra ett manligt nätverk för den sökande. Det utreds exempelvis inte om det manliga nätverket faktiskt kan skydda den sökande eller på vilka sätt det manliga nätverket skulle kunna skydda den sökande. Det utreds framförallt inte varför ett manligt nätverk är det som kan skydda den sökande. Detta tillvägagångssätt utmärker sig särskilt eftersom det av 4 kap 1 § andra stycket framgår att det *enbart* är staten eller andra parter/organisationer som kan erbjuda ett skydd.

¹⁷² Beslut 1 – 15-12-22

¹⁷³ Beslut 2 – 15-01-26

¹⁷⁴ Beslut 5 – 16-09-10

¹⁷⁵ Beslut 6 – 15-07-10

Dessutom faller inte skydd från ett manligt nätverk inom ramen för vad ett godtagbart skydd anses vara. Ett manligt nätverk kan exempelvis inte erbjuda den sökande en juridisk process där den sökande ska ha möjlighet att få en anmälan om brott prövat i domstol med möjligheten till fällande dom. I det tredje citatet från beslut 5 kan man dock se att myndighetsskydd omnämns. Det omnämns för att konstatera att det inte finns ett fungerande myndighetsskydd i landet som man som asylsökande kan hänvisas till. Men på vilket sätt har ett manligt nätverk förmåga att erbjuda den sökande skydd om inte ens landet i fråga har den kapaciteten? Det är inte en aspekt som utreds.

Precis som jag har resonerat i tidigare fall så skapas diskursen om det manliga nätverket som ett godtagbart skydd också genom det som inte prövas, vilket i det här fallet innebär att det inte görs några utredningar om vad ett skydd från ett manligt nätverk skulle innebära. Att Migrationsverket har tillämpat ett tillvägagångssätt som gör det möjligt att utelämna bedömningar av myndighetsskyddet anser jag också förstärker diskursen om det manliga nätverket som ett godtagbart skydd.

7 Den diskursiva praktiken och betydelsen av Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet som diskursordning

I kapitel 6 har jag identifierat två olika men sammanhängande diskurser: diskursen om manligt nätverk som avgörande för skyddsbehovet och diskursen om manligt nätverk som ett godtagbart myndighetsskydd. I det här kapitlet analyserar jag vilken betydelse Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas diskursordning har för de diskurser som jag har identifierat i föregående kapitel men också hur dessa diskurser påverkar diskursordningen. Detta gör jag med hjälp av intertextualitet och interdiskursivitet.

7.1 Intertextualitet

Inom ramen för den kritiska diskursanalysen har jag utgått ifrån att beslut och domar bygger på andra beslut och domar på så sätt att bedömningar, resonemang och argument i ett fall kan återanvändas i ett nytt liknande fall. I det här kapitlet undersöker jag därför hur bedömningar, resonemang och argument återanvänds när nya beslut och domar skapas.

Diskursen om manligt nätverk som avgörande för skyddsbehovet

Bedömningen kring att den asylsökande kvinnans behov av skydd från förföljelse på grund av kön skulle vara kopplad till hennes tillgång till eller avsaknad av manligt nätverk är återkommande i alla avslagsbeslut som jag har analyserat i ovanstående kapitel, det vill säga beslut 1-3. Argumentet har också i beslut 1-3 använts på samma sätt, nämligen för att konstatera att den asylsökande kvinnan på grund av sin tillgång till ett manligt nätverk inte har ett skyddsbehov på grund av kön. I samband med det här argumentet lyfter alla dessa beslut också fram att den asylsökande som kvinna tillhör en särskild utsatt grupp men att ensamma kvinnor utan manligt nätverk är särskilt utsatta. I beslut 4, som är bifallsbeslutet, återkommer också informationen att kvinnor utan manligt nätverk är särskilt utsatta. Beslut 1-4 bygger alltså på samma information, att kvinnor utan manligt nätverk är särskilt utsatta, som utgör grunden för utgången i dessa beslut.

I beslut 4 bedömer Migrationsverket att det skulle vara skyddsgrundande i sig att inte ha tillgång till ett manligt nätverk. Denna bedömning finner vi också i dom 1 och 2.

Sett till vilken roll det manliga nätverket har fått i förhållande till den asylsökande kvinnans skyddsbehov så har tillämpningen av och resonemangen kring det manliga nätverket generellt sett utvidgats. Diskursordningen har reflekterats i de avseenden där den asylsökande kvinnan har beskrivits tillhöra en särskilt utsatt grupp och att kvinnor utan manligt nätverk är särskilt utsatta. Vad som däremot inte reflekterar diskursordningen är att kvinnor utan manligt nätverk skulle vara de enda som riskerar förföljelse på grund av kön, vilket får tala för en utvidgning av hur det manliga nätverket ska förstås i relation till den asylsökande kvinnans skyddsbehov. Förutom i ett rättsligt ställningstagande utfärdat av Migrationsverket rörande Somalia så finns det inget stöd för att det manliga nätverket ska tillämpas som den avgörande faktorn för den asylsökande kvinnans behov av skydd.¹⁷⁶ I landinformationen innebär avsaknaden av ett manligt nätverk att den asylsökande kvinnan är särskilt utsatt. UNHCR benämner det manliga nätverket som ”male support”.¹⁷⁷ Avsikten har därför förmodligen varit att det manliga nätverket inte ska ses som något mer än ett stöd och att det ska vara ett av flera omständigheter som beaktas i flyktingstatusbedömningen. Så har dock inte fallet varit i de analyserade besluten varför intertextualiteten i det här avseendet ger uttryck för instabilitet. En följd av det är att tillämpningen av det manliga nätverket har utnyttjats på ett nytt sätt vilket i sin tur talar för att diskursordningen gällande den aspekten är i förändring.

Vad beslut 1-3 och dom 1 och 2 saknar, och därmed är återkommande i dessa situationer som prövas av Migrationsverket och migrationsdomstolarna, är en prövning av hur landinformationen rörande de asylsökande kvinnors situation förhåller sig till deras individuella skäl och livssituation. Som det framgår i föregående kapitel konstateras enbart att kvinnor är särskilt utsatta och särskilt ensamma kvinnor utan manligt nätverk. I alla beslut förutom beslut 1 återopas också andra asylskäl än avsaknaden av ett manligt nätverk. Det saknas därmed inte bara utredningar kring vad det innebär att tillhöra en särskild utsatt grupp som kvinna utan också vilken typ av framtida skyddsgrundande behandling som kvinnor i dessa länder kan riskera vid ett återvändande. Den komplexa bilden av dessa kvinnors livssituation utgår i nästan alla beslut och domar.

Sett till det genusmedvetna perspektiv som ska anläggas på fall som rör förföljelse på grund av kön reflekteras diskursordningen överhuvudtaget inte i det avseendet. Förståelsen av de bakomliggande faktorerna till varför den asylsökande kvinnan tillhör en särskilt utsatt grupp och i förlängningen riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön, har hamnat i skymundan för en mindre

¹⁷⁶ Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. för personer från Somalia (SR 27/2019) s. 10.

¹⁷⁷ UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan (2018) s. 71 ff.

komplex förståelse av skyddsbehovet, det vill säga att utsattheten inte sträcker sig längre än det manliga nätverket. Intertextualiteten ger därför även i det här avseendet uttryck för instabilitet och diskursordningen är därmed i förändring också vad avser denna del.

Diskursen om manligt nätverk som ett godtagbart skydd

Landinformationen om den traditionella rätten *xeer* i Somalia där manliga nätverk inom ramen för *xeer* är de som får föra kvinnans talan och i den meningen utgör ett skydd förekommer i både beslut 5 och dom 2 och 3. Det är en återkommande del som används i syfte att argumentera för att kvinnan har ett skydd vid ett återvändande till hemlandet, och att vid avsaknaden av ett sådant manligt nätverk befinner hon sig i en mycket utsatt situation. Det manliga nätverket som en inkorporerad bestående del av skyddsbedömningen återkommer i alla beslut och domar som jag har analyserat. Därutöver saknas alltså bedömningar kring huruvida hemlandet som den sökande kommer ifrån kan erbjuda ett godtagbart myndighetsskydd i beslut 1-4, 7 och dom 3. De uteblivna bedömningarna om myndighetsskydd har varit återkommande i dessa beslut och den här domen.

Till följd av att bedömningar av myndighetsskydd saknas så är inte detta en del av diskursordningen som har påverkat denna diskurs. Det verkar snarare vara så att den diskursiva praktiken har verkat inom ramen för en diskursordning som är i förändring. Vad som anses vara ett godtagbart skydd i de här fallen har fått en ny innebörd och frågan om skydd har således utnyttjats på ett nytt sätt, vilket indikerar en viss förändring av diskursordningen.

7.2 Interdiskursivitet - en form av intertextualitet

Interdiskursivitet kan förstås som ett mått på hur många diskurser som produceras i skapandet av texter genom den diskursiva praktiken. Inom ramen för en och samma diskursordning undersöker jag därför om diskurser som berör samma sak har uttryckts på olika sätt.

Diskursen om manligt nätverk som avgörande för skyddsbehovet

Förståelsen av vad det innebär att vara en kvinna tillhörande en särskilt utsatt grupp i Afghanistan och Somalia uttrycks på ett sätt i förarbeten och på ett annat i de beslut jag har analyserat och dom 1 och 2. I förarbetena framgår det att det är viktigt att ta hänsyn till de samhällsstrukturer som råder i det land som den asylsökande kommer ifrån vid en bedömning av förföljelse på grund av kön. Förarbetena illustrerar vad detta kan innebära med ett exempel om en asylsökande som riskerar att bli utsatt för förföljelse på grund av kön och i sitt hemland vägras skydd till följd av de rådande sociala och kulturella strukturerna, vilka enligt förarbetena också bör innefatta

könsmaktsstrukturer. I ett sådant fall ska en kunna ses som en flykting.¹⁷⁸ Det här sättet att se på vad det innebär att som kvinna tillhöra en särskilt utsatt grupp beaktar varför kvinnor för det första är särskilt utsatta i dessa länder. Att förstå att det är inbäddade könsmaktsstrukturer i alla delar av samhället som är roten till att kvinnor både utsätts och att de i sådana fall inte kan få adekvat hjälp för det de utsätts för, skapar en mer nyanserad bild av hur utbredd risken för att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön som kvinna är. Mot bakgrund av detta anser jag att förarbetena förmedlar en bild av att det är kvinnor som lever i kraftigt patriarkala samhällen där de inte har tillgång till ett myndighetsskydd för att hemlandet inte kan erbjuda ett sådant, som riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön, vilket sträcker sig bortom tillgången av ett manligt nätverk.

Denna förståelse av kvinnors utsatthet och skyddsbehov utgör inte utgångspunkten för de bedömningar av förföljelse på grund av kön som görs i besluten och i dom 1 och 2. I de beslut jag har analyserat gör Migrationsverket gällande att det är kvinnor som saknar manligt nätverk som riskerar att utsättas för förföljelse på grund av kön. Detta talar för att deras syn på kvinnans behov av skydd inte sträcker sig längre än det ”skydd” som ett manligt nätverk kan erbjuda. En motsatstolkning av det blir att kvinnor med manliga nätverk inte riskerar att utsättas för förföljelse vilket avviker från den syn på kvinnors skyddsbehov som framhålls i förarbetena.

Eftersom det bara är två olika diskurser som har identifierats så talar inte det för särskilt hög interdiskursivitet inom diskursordningen. Likväl är detta också ett tecken på att diskursordningen är i förändring.

¹⁷⁸ Prop. 2005/06:6 s. 28.

8 Produktion och reproduktion av den asylsökande kvinnans underordning

I detta kapitel analyserar jag sambandet mellan de identifierade diskurserna i kapitel 6 och de ojämlika maktförhållandena (ojämlikhet) som en del av den sociala praktiken. Sambandet talar om för oss hur det kommer sig att det är just de här diskurserna som har växt fram mot bakgrund av den sociala praktiken. Sambandet avslöjar också hur dessa diskurser har format de ojämlika maktförhållandena. Detta analyserar jag med hjälp av Spivaks postkoloniala perspektiv, Alcoffs resonemang kring att tala om eller för andra samt Yvonne Hirdmans ”genussystem”, vilka har presenterats närmare i kapitel 2.

8.1 Ojämlika maktförhållanden produceras

I min analys av de olika besluten och domarna har det konstaterats att kvinnor tillhör en särskilt utsatt grupp i Afghanistan och Somalia och särskilt ensamstående kvinnor som saknar manligt nätverk är utsatta. Det har också konstaterats att kvinnors liv är kraftigt begränsade i det fall de saknar ett manligt nätverk. Det har generellt sett visat sig att bedömningen av den asylsökande kvinnans behov av skydd vid förföljelse på grund av kön är styrd av hennes tillgång till eller avsaknad av manligt nätverk. Landinformation rörande kvinnornas allmänna situation i dessa länder som ska bedömas i förhållande till deras individuella skäl och livssituation fattas. Det manliga nätverket har tillämpats på ett sätt som får det att framstå som att det är ett godtagbart skydd för den asylsökande kvinnan. Detta trots att det inte görs någon utredning av hur ett manligt nätverk kan skydda den asylsökande kvinnan eller om det manliga nätverket överhuvudtaget kan skydda den sökande.

Vad är det som händer i praktiken när dessa bedömningar utformas på det här sättet? I dessa fall upprätthåller bedömningarna den asylsökande kvinnans underordnade ställning. Den underordnade ställningen som kvinnan redan har i sitt hemland. Eftersom den asylsökande kvinnans behov av skydd inte frigörs från det ”skydd” som det manliga nätverket anses utgöra tillåts hon inte bryta sig fri från den underordnade platsen som hon befinner sig på. Till följd av detta betraktas inte den asylsökande kvinna som en individ med rätt till ett fritt och självständigt liv där hon inte ska behöva göra sig beroende av ett manligt nätverk. Möjligheten att betrakta den asylsökande kvinnan som en individ som har rättigheter som inte är bundna till det manliga nätverket tas ifrån när bedömningen av skyddsbehovet inte görs i förhållande till den landinformation som finns om kvinnornas livsförhållanden. Det är först då som vi har möjlighet

att se den asylsökande kvinnan i ett ljus där hennes asylskäl som utsatt kvinna (och inte som utsatt kvinna utan manligt nätverk) kan bedömas som tillräckliga och allvarliga.

Varför Migrationsverket överhuvudtaget kan tillämpa manligt nätverk på det här sättet kan relateras till Hirdmans två strukturer. Isärhållandets princip och den manliga normen. Det Migrationsverket gör när de tillämpar det manliga nätverket som det ultimata skyddet för dessa kvinnor är att de gör sig beroende av det genussystem som upprätthåller mannens överordning och kvinnans underordning. Det manliga nätverket fyller den funktionen att när kvinnan vill ut och röra sig i det offentliga så måste hon ha sällskap med en man. Kvinnan förväntas leva inom ramen för den privata sfären, såsom hemmet. Det är det enda utrymme kvinnan har där hon kan röra sig runt fritt utan att tvingas ha med manligt sällskap. I det här fallet håller isärhållandets princip fysiskt sett isär män och kvinnor. Principen säger att kvinnor och män ska hållas isär och inte beblanda sig, vilket samtidigt förklarar varför kvinnor inte får röra sig omkring i det offentliga på egen hand, där männen befinner sig. Den manliga normen har däremot möjliggjort för den sökande att vistas i det offentliga. Villkoret är dock att hon måste ha med ett manligt sällskap. Eftersom manligheten som norm innebär att det som en man är och gör är överordnat det som en kvinna är så kan hon som underordnad inte tillåtas vistas i ett utrymme som är dominerat av män. I det här avseendet samverkar båda principerna där den ena principen förstärker den andra. Manligheten som norm stärker isärhållandets princip på så sätt att den offentliga sfären, som är mansdominerad, värderas högre än den privata sfären, som är kvinnodominerad. På så sätt bereds inte kvinnan utrymme i den offentliga sfären och till följd av det tvingas hon att röra sig runt med manligt sällskap.

Varför det manliga nätverket anses vara ett tillräckligt gott skydd för den asylsökande anser jag kan förklaras av det som Alcoff beskriver som ett problem, nämligen att tala om eller för någon annan. I sin bedömningar har Migrationsverket tagit sig friheten att bestämma det manliga nätverket som en avgörande faktor för den asylsökande kvinnans möjlighet att erhålla ett skydd. I ett sådant fall talar Migrationsverket om för den asylsökande vad hennes behov är och i vilka sammanhang hon riskerar att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön. När det talas om eller för någon annan på det här sättet så skapas en bild av den man talar som "den andre" och det skapar den asylsökande som underordnad. I den processen produceras en "kunskap" som ger upphov till negativa konsekvenser för dennes liv.

8.2 Ojämliga maktförhållanden reproduceras med möjlighet till förändring

Det som har varit särskilt utmärkande med den här analysen är att diskursordning som utgör Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas verksamhet inte i sin helhet reproduceras. Analysen i kapitel 7 har visat att diskursordningen i många avseenden är i förändring. Bedömningar som rör förföljelse på grund av kön prövas inte utifrån ett genusmedvetet perspektiv vilken genom kvinnans självständighet möjliggörs. Det manliga nätverket har godkänts som ett tillräckligt gott skydd för den asylsökande. Synen på vad det innebär att vara utsatt som kvinna i ett starkt patriarkalt samhälle har inte genomsyrat bedömningarna. Alla dessa förändringar talar för att texterna i själva verket har producerats inom ramen för en ny diskursordning som är under konstruktion, och att det är denna diskursordning som besluten och domarna i sin textproduktion upprätthåller och reproducerar.

9 Slutsats

Den asylsökande kvinnan konstrueras som en undergiven kvinna som i princip inte har en rätt att säga till om något som rör hennes egna liv. Jag uppfattar Migrationsverkets tillvägagångssätt i att enbart pröva det manliga nätverket som avgörande för den asylsökande kvinnan skyddsbehov som ett sätt att frånta henne sin självständighet. För då blir det också svårare för den sökande att göra sig hörd på ett sätt som får gehör och lättare för Migrationsverket att tillämpa det manliga nätverket som avgörande för skyddsbehovet.

Undersökningen har visat att det finns ett värde i att ifrågasätta bedömningar som vid första anblick kan uppfattas som objektiva och korrekta. Det är möjligt att något mer kan ligga under ytan.

Referenser

Litteratur

Andersson, Simon, Diesen, Christian, Roca, Veloz, Lagerqvist, Annika, Seidlitz, Madelaine och Wahren, Wilton, Alexandra, *Prövning av migrationsärenden – bevis 8*, 3 uppl., Stockholm: Nordstedts juridik, 2018.

Arbel, Efrat, Dauvergne, Catherine och Millbank, Jenni. (red), *Gender in refugee law – from the margins to the centre*, Oxon: Routledge, 2014.

Bexelius, Maria, *Asylrätt, kön och politik – en handbok för jämställdhet och kvinnors rättigheter*, Stockholm: Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, 2008.

Boréus, Kristina och Bergström, Göran. (red), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018.

Burman, Monica, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Umeå: Umeå universitet, 2007.

Burr, Vivien, *Social constructionism*, 3 uppl., East Sussex: Routledge, 2015.

Fairclough, Norman, *Discourse and social change*, Cambridge: Polity press, 1992.

Fairclough, Norman, *Analysing Discourse: textual analysis for social research*, London: Routledge, 2003.

Fairclough, Norman, *Language and power*, 3 uppl., Oxon: Routledge, 2015.

Gunnarsson, Åsa, Käll, Jannice, Svensson, Eva-Maria och Svedberg, Wanna, *Genusrättsvetenskap*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018.

Guy S. Goodwin-Gill och Jane McAdam, *The refugee in international law*, 3 uppl., Oxford: Oxford University Press, 2007.

Hathaway, James C., och Foster, Michelle, *The law of refugee status*, 2 uppl., Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

Hirdman, Yvonne, ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning”, Westerberg, Christina och Jansdotter, Anna (red.), i *Genushistoria: en historiografisk exposé*, Lund: Studentlitteratur, 2004, s. 49-63.

Mattsson, Tina, *Intersektionalitet i socialt arbete*, 2 uppl., Malmö: Gleerups utbildning AB, 2015.

Moeckli, Daniel, Shah, Sangeeta, Sivakumaran, Sandesh och Harris, David J. (red.), *International human rights law*, 2 uppl., Oxford: Oxford University Press, 2014.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 4 uppl., Stockholm: Nordstedts juridik, 2018.

Sandesjö, Håkan och Wikrén, Gerhard, *Utlänningslagen: med kommentarer*, 11 uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik, 2017.

Spivak, Chakravorty Gayatri, "Can the subaltern speak?" Grossberg, Lawrence och Nelson, Cary (red.), i *Marxism and the Interpretation of Culture*, Urbana: University of Illinois Press, 1987, 271-313.

Winther-Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur, 2000.

Tidskriftsartiklar

Alcoff, Linda, The problem of speaking for others, *Cultural Critique*, nr. 20, 1991-1992, s. 5-32.

Stern, Rebecca, Hur bedöms ett skyddsbehov? Om gränsdragning, konsekvens och förutsägbarhet i svensk asylpraxis, *Svensk Juristtidning*, Vol. 3, 2012, s. 283-298.

Svensson, Eva-Maria, De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion, *Juridisk Publikation*, 2014 s. 211-226.

Teo, Thomas, From speculation to epistemological violence in Psychology: A critical-hermeneutic Reconstruction, *Theory and Psychology*, Vol. 18, nr. 1, 2008, s. 47-67.

Andreotti, Vanessa, An Ethical Engagement with the Other: Spivak's ideas on Education, *Critical Literacy: Theories and Practices*, Vol. 1, nr. 1, 2007, s. 69-79.

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1996/97:25 Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv

Prop. 2005/06:6 Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning

Prop. 2009/10:31 Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet.

Prop. 2013/14:248 Genomförande av det omarbetade skyddsgrundsdirektivet

Prop. 2015/16:174 Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

Rättsliga ställningstaganden

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. från medborgare i Afghanistan* - SR 03/2019, 2019-01-24. Hämtad 2020-04-03.
<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=42601>.

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående prövningen av ansökningar om internationellt skydd m.m. för personer från Somalia* - SR 27/2019, 2019-09-26. Hämtad 2020-04-03.
<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=43614>.

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor* - SR 26/2017, 2017-06-26. Hämtad 2020-04-03.
<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39741>.

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående vad som utgör ett godtagbart myndighetskydd och förutsättningar för avvísning med omedelbart verkställighet med hänvisning till befintligt myndighetskydd - SR 17/2017*, 2017-05-11. Hämtad 2020-05-01.

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39523>.

Migrationsverket, *Gender-based persecution: Guidelines for investigation and evaluation of the needs of women for protection*, 2001-03-28. Hämtad 2020-04-03.

<https://www.refworld.org/pdfid/3f8c1a654.pdf>.

EU-rättsligt material

Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet.

Rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet.

Internationella källor

1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning med 1967 års tilläggsprotokoll.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*, HCR/EG/AFG/18/02. 2018. <https://www.refworld.org/docid/5b8900109.html>.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International protection: Membership of a particular social group within the context of article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. 2002. <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58de2da/guidelines-international-protection-2-membership-particular-social-group.html>

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. 2002. <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58ddef4/guidelines-international-protection-1-gender-related-persecution-context.html>

UN High Commissioner for Human Rights (UNHCR), Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning: enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning, Stockholm, 1996.

Rapporter

Migrationsverket, Lifos. Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet, *Lifosrapport: Somalia: Kvinnors position i klansystemet (version 1.0)*, 2018-04-27. Hämtad 2020-03-23. <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41295>

Migrationsverket, Lifos. Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet, *Lifosrapport: Säkerhetsituationen i Somalia (version 1.0)*, 2019-07-03. Hämtad 2020-03-30. <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=43471>.

Migrationsverket, Lifos. Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet, *Temarapport: Afghanistan - Säkerhetsläget, potentiellt utsatta personkategorier, situationen för kvinnor, barn, bazarer samt internflykt (version 1.0)*, 2016-09-29. Hämtad 2020-04-06. <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=38241>.

UN General Assembly, *In depth-study on all forms of violence against women: report of the Secretary-General*, 2006-07-06. <https://www.refworld.org/docid/484e58702.html>.

United Kingdom: Home office, Country policy and information note – *Somalia: women fearing gender-based violence (version 4.0)*, April 2018. Hämtad 2020-04-16. <https://www.refworld.org/docid/5ae2ecc04.html>.

Internetkällor

Migrationsverket, *Nyhetsarkiv*, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2019/2019-08-29-Nytt-rattsligt-stallningstagande-om-Syrien/Fragor-och-svar/Vad-ar-ett-rattsligt-stallningstagande.html> Hämtad 2020-03-20.

Migrationsverket, *Rätts- och landinformation, Lifos* <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Ratts--och-landinformation-Lifos.html> Hämtad 2020-03-20.

Migrationsverket, *Intyg, allmänna handlingar, originalhandlingar eller kopior* <https://www.migrationsverket.se/Kontakta-oss/Intyg-handlingar-eller-kopior.html> Hämtad 2020-03-20.

Polisen, *Så arbetar polisen med din anmälan* <https://polisen.se/sv-ll/lattlast/anmal-brott-till-polisen/din-anmalan/>. Hämtad 2020-02-10.

Regeringskansliet, *Globala målen och Agenda 30, Minskad ojämlikhet*, 2015 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/minskad-ojamlikhet/>. Hämtad 2020-03-11.

Regeringskansliet, *Tal av statsminister Stefan Löfven vid manifestationen för flyktingar*, 2015
<https://www.regeringen.se/tal/2015/09/tal-av-stefan-lofven-vid-manifestationen-for-flyktingar-den-5-september/>. Hämtad 2020-02-05.

Sveriges Riksdag, *Förlängning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forlangning-av-lagen-om-tillfalliga-begransningar_H601SfU26. Hämtad 2020-02-05.

SVT Nyheter, Inrikes, *Regeringen: Ny lagstiftning för förre asylsökande*, 2015
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-utokade-id-kontroller-vid-gransen>. Hämtad 2020-02-05.

TV-serie och Podcast

Segel, Amanda (manusförfattare) och Rodriguez, Rosemary (regissör), *Fleas*, (2010) *The Good Wife* (säsong 1, avsnitt 16), 2009.

JP samtalar om juridisk metod med Eva-Maria Svensson, (2018) *Juridisk Publikation*, 2018-11-01
<https://podcasts.apple.com/se/podcast/jp-samtalar-om-juridisk-metod-med-eva-maria-svensson/id606561142?i=1000423000543>.
Hämtad 2020-05-10..

Rättsfall och avgöranden

Migrationsöverdomstolen
MIG 2007:12

Migrationsdomstolarna
Dom UM 12682-18 (2020-06-12)
Dom UM 1251-16 (2016-11-01)

Migrationsverket – beslut

Beslut 1 – 2015-12-22

Beslut 2 – 2015-01-26

Beslut 3 – 2017-02-02

Beslut 4 – 2017-12-05

Beslut 5 – 2016-09-10

Beslut 6 – 2017-15-10

Övrigt

Uppsatsens disposition, det vill säga vissa rubriker, är inspirerad av en annan studentuppsats. Uppsatsen heter ”Uppenbart på hans villkor – en diskursanalytisk studie av domstolarnas tillämpning av ansvarsfrihetsbestämmelsen i brottsbalken 6 kap 14 §” av Sofia Gustafsson.

<http://hdl.handle.net/2077/59045>.